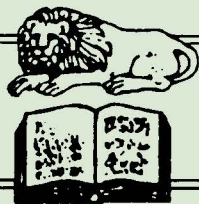

Jeromos füzetek

Bibliatudomány – Bibliaapostolság

46. szám

Karácsony, 2001

Szent Jeromos Katolikus Bibliatársulat
Budapest, 2001

Tartalomjegyzék

(V.É. felv.)	címlap
Ajánlás	1
Csendes percek (A. Ratzenböck, V.É.)	2
Zakariás éneke, Lk 1,68-79 (Thorday Attila)	5
Dialógus az archeológia és a Biblia között (Gyürki László)	12
<i>Élő Ige Bibliaiskola, 36. óra</i> (Vágvölgyi Éva)	21
Biblia a katekézisben (Ecsedy Tamás)	29
Olvasóink kérdezik (Martos Balázs)	31
Biblikus folyóiratok szemléje (Székely István)	34
Innen-Onnan (Székely István)	42
Bibliaapostolképző Kiskunhalason (Vágvölgyi Éva)	43
Társulatunk életéből	46
Könyvjánlatunk	borító

J e r o m o s f ű z e t e k
az első magyar szentírástudományi folyóirat
– gyakorlati anyaggal hitoktatók számára –
ISSN 0866-2207

Szerkeszti, kiadja és terjeszti:

Szent Jeromos Katolikus Bibliatársulat

B i b l i a k ö z p o n t

1066 Budapest, Teréz krt. 28. I/6. Fax: 312-24-78

Nyitva: hétfő-csütörtök, 9-17-ig 332-22-60

A szerkesztőbizottság tagjai:

Székely István, Tarjányi Béla, Thorday Attila, Vágvölgyi Éva

Felelős szerkesztő: Tarjányi Béla

Grafika: Vágvölgyi Éva

Nyomda: Royal Press Hungary

Ajánlás

Nagy örömmel ünnepeltük meg az üdvösség 2000. évfordulóját... A Szentlélek a jövőben még inkább arra serkent minket, hogy Jézus vonásait sugározva megvalljuk Őt, és tanúságot tegyünk Isten csodálatos műveiről...

Az Úr arcvonásainak szemlélése a mai ember arcára is ráírnyítja tekintetünket. Hiszen Ő azonosítja magát »legkisebb testvéreivel« (v.ö. Mt 25,40) is. Föltekintve Rá, Aki az első és legnagyobb evangelizáló, minket is evangelizálóká alakít át. Hiszen Isten »azt akarja, hogy minden ember üdvözüljön és eljusszon az igazság ismeretére« (1 Tim 2,4).

A Nagy Jubileum gyümölcseként azt is elvárja az Úr minden kereszténytől, hogy hittel és reménnyel nézzen a jövő felé. Ő Maga is »megtisztel bizalmával és szolgálatára rendelt« (1 Tim 1,12) minket. De ez nem néhányak kiváltsága, hanem mindenkié, a maga életállapota szerint...

A feladat különösen sürgetővé válik, ha az emberiség 2/3-ára tekintünk, amelyik még nem ismeri vagy nem fogadja el Krisztust. Igen, kedves Testvérek, a missziós küldetés ma érvényesebb, mint bármikor. Szívemben őrzöm zarándokutaimról Krisztusnak a szegényekben és a szenvedőkben visszatükröződő arcát. Látom, hányan élnek úgy, »mint a pásztor nélküli juhok« (Mk 6,34). Pedig minden embernek joga van ahhoz, hogy megismerje Megváltóját és Üdvözítőjét.

II. János Pál pápa 2001. évi missziós vasárnapi üzenetéből

Anneliese Ratzenböck

CSENDES PERCEK

Itt a legfőbb ideje, hogy megírjuk kérő levelünket Jézusnak mi is. Gyermekeink már biztosan megtették, és gondoskodtak arról is, hogy eljusson a megfelelő címre. Úgy gondolom, mi, háziasszonyok és édesanyák, mi is megírhatnánk kívánságlistánkat. Ki tudja, talán hasznos lesz, ha őszintén és szívből fogalmazzuk meg:

Kedves Istengyermek!

– Segíts legyőzni aggodalmamat, hogy kevés lesz az ajándék, amiről gondoskodtam.

– Ne engedd, hogy az utolsó napokban is az üzleteket böklátszszam.

– Segíts, hogy a konyhában minden könnyen és jól készüljön el, és ajándékozz meg egy kissé több barátsággal, nehogy valakivel is goromba legyek, mert naphosszat gyötör a lelkiismeret.

– Ne engedd, hogy a só és az ecet az ünnepek alatt kifogyjon, és küldj valakit, aki segít majd az utolsó napokban a bevásárlókosarat cipelni.

– Ne engedd, hogy hálátlan legyek a jótanácsok özönében, még akkor sem, ha nemigen tudom hasznukat venni, de azt se engedd, hogy többet tervezek, mint amit képes vagyok elintézni, nehogy az ünnepek alatt a meg nem valósított tervek terhétől lógjon az orrom.

– Adj több türelmet, ha sorba kell állnom és annak alázatos belátását, hogy nemcsak én sietek, és kérlek, adj időt, hogy néhány szeretetteljes sort mindenkinek írhaszak; idős, egyedülálló rokonnak pedig hosszabb levelet.

– Adj elég önbizalmat, hogy a befejezetlen pulóvert a kötőtűkkel együtt a fa alá merjem tenni, és kérlek segíts, hogy mindennap felismerjem, mi az, amit vársz tőlem.

– Végül ne engedd, hogy végtelenségig folytassam kéréseim sorát, nekem az is elég, ha segítesz megértenem: világrajöttőddel Te egészen mást akartál, mint amivé mi tettük születésed ünnepét.

Gyermekkori karácsony

Várod, várod, aztán mikor
Ott áll előtted a csillogó csoda,
Égnek a gyertyák
És szikráznak a csillagszórók,
A fa alja tele ajándékokkal,
Mindenkiben várakozás van
És öröm,
A szoba többi része homályba borul,
Csak a fa él és a csillogó szemek.
Milyen jó, hogy el lehet kezdeni énekelni,
Egyik karácsonyi dalt a másik után,
A megrendülés közben lassan kioldódik
És meg lehet mozdulni újra
Az ámulat dermedéséből.

Az éjszaka csodája

Lement a nap, alkonyodik.
Leereszkedik rád a sötétség,
És te félni kezdesz.
Lassan eltűnnek
A jól ismert tárgyak, arcok,
Aztán te magad is,
Nem látod, már csak
Érzed a tested.
Rémülten tapogatsz magadkörül:
Elveszett a világ,
A színek ragyogása,
Csak a sötétség ásít rád,
Mint egy elnyelni kész
Fekete lyuk.

*De ha ebben az éjszakában
Szorongó arcodat felemeled,
A csillagos égbolttal
A mindenség csodája
Tárul ki fölötted.
Lenti vakságod az ára
Ennek a végtelennek:
Nem láthatod
Egyszerre a cipőd orrát,
Meg a sok fényévre
Lévő csillagokat.
A sötétben támad
A ragadozó vad,
És veszélyt rejteget az éj,
De sötétben tárul ki számodra
A végtelenre nyíló kapu.*

Minden kevés

*Kevés vagyok én,
Kevés a világ,
Te kellesz a teljességhez,
Te kellesz az örömhöz,
Te kellesz a békéhez.
Én kevés vagyok,
A világ is kevés,
Te kellesz.
Nélküled a pillanat mézébe is
Morzsa hull és megsavanyoszik,
Hiányzol, legyél itt!*

Havva

Thorday Attila

Zakariás éneke (Lk 1,68-79)

A 'Benedictus' szerzője a 'Magnificat' szerzőjéhez hasonlóan ismeretlen, de az evangélista számára egyszer s mindenkorra 'próféta', aki azon fáradozik, hogy föltárja a népe történelmében rejtőzködő misztériumot. A Szentlélek az üdvösség alkotó művésze, ezért ő adja a prófétai szavakat Zakariás szájára.

A himnusz felosztása: Az ének első része (1,68–75) érdekes módon semmilyen utalást nem tesz a Keresztelő személyére. Itt a fő hangsúly Izrael megváltásán van, amelyet Isten az ősatyáknak adott ígérete szerint a Messiáson keresztül valósít meg: Isten megtartja Ábrahámnak és az ősatyáknak tett ígéreteit (1,73), és ígérete szerint (1,70) Messiást küld Dávid házából (1,69), aki megvalósítja Izrael szabadítását (1,71), így Isten népe szabadon szolgálhat Istenének (1,74).

Jelen szövegösszefüggésben a Benedictus első, dicsőítő része az előző szakaszban bemutatott eseményekre – János születése és a Messiás fogantatása – vonatkoztatható, amelyekben kezdetlegesen már jelen van az üdvösség teljessége. Zakariás énekének első sora (1,68) igen közeli rokonságot mutat a jól ismert, messiásinak mondott zoltár egyik sorával: *Aldott (az) Úr, az Izraelnek az Istene, aki egyedül vitt véghez csodát (72,18).*

Az 1,76-tól kezdődő második rész formailag is különbözik az első-től: az első részben aoristosban (beálló múlt időben), a második részben jövő időben állnak az igék. A második rész tartalmaz csak direkt jövőndölést (futurum), míg az első rész inkább dicsőítésnek tűnik, mert Isten szabadító tetteiért ad hálát. Hans Schürmann, német exegéta az ének két része közötti formai és tartalmi eltérések alapján arra következtet, hogy *a két rész eredetileg független volt egymástól.*

A himnusz eredete: Szövege létezett már mielőtt Lukács beillesztette gyermekség-evangéliumába. A himnuszt nem ő írta, hanem már létező forrásból merítette. Hiányzik belőle ui. az üdvösség egyetemességének sajátosan lukácsi szemlélete. Zakariás éneke *Izrael nemzeti reménységeinek beteljesedéséről* szól: Isten hűséges, megtartja ígéreteit.

Lényegében ószövetségi gondolatokat tartalmaz és foglal össze. Bizonyos hasonlóság fedezhető fel *A 12 Pátriárka Végrendelete* című zsidó apokrif iratgyűjteménnyel, amely a Krisztus előtti első évszázad messiásváró zsidóságának gondolatait tartalmazza. A himnusz első részében szereplő nemzeti vonások *a kor jámborainak* felfogását tükrözik: a szabadulást az Isten tiszteletével kapcsolják össze: Lélekben, vagyis *szentségben és igazságban élve* (1,75) várják az ellenség kezéből való megszabadulásukat, nem pedig erőszak és lázadás útján, mint a korabeli nacionalisták, a zelóták. Műfaját tekintve a “Benedictus” kezdőszavú ének palesztinai eredetű, *eszkatológikus messiási zsolnárnak* határozható meg, amit a zsidó-keresztények átvettek, mert tartalmát Jézus Krisztusban látták megvalósulni, így burkolt formában ugyan, de Krisztus-dicsőítő zsolnárként énekeltek (és éneklí az Egyház mindmáig).

Zakariás éneke az 1,66-ban feltett kérdésre (*Mi lesz ebből a gyermekből?*) adja meg a választ. Közvetlen feleletet az ének második részéből (1,76–79) kapunk: A himnusz ezen második része minden bizonnyal Keresztelő János tanítványainak a csoportjából származik. Gondolatait tekintve megegyezik azzal, amit annak idején az angyal meghirdetett (1,14–17): János ‘a Magasságbeli prófétája’ és az Úr útkészítője (1,76). A zsolnár keresztény adaptációja, lukácsi feldolgozása szerint az Úr nem más, mint Jézus, a Krisztus.

A Benedictus és a Magnificat összehasonlítása: a két himnusz sok tekintetben mutat hasonlóságot. Mindkettő az *Ószövetség eszmevilágában* gondolkodik, és *Izrael várakozását* mutatja, amellyel a végső idők felé tekint. Egyikük sem tartalmaz kifejezetten keresztény megfogalmazásokat. Különösen a Benedictus megszövegezésén érződik erősen a zsidó nacionalista gondolkodás- és érzésvilág, a Magnificat ezzel szemben sokkal egyetemesebb szemléletű. Hasonlóságot és egyben különbözőséget mutat *felépítésük* is: mindkettőben található személyes jellegű rész és tárgyilagosabb hangvételi szakasz. Amíg azonban a Magnificat-ban a személyes jellegű rész áll az első részben, és a másik csak utána következik, addig a Benedictus sorrendje éppen fordított: először Isten nagy tetteiről szól, köztük a legnagyobbról, a Messiás elküldéséről (1,68–76), csak ezután tér át személyes jellegű témára, a születendő gyermek életfeladatára (1,76–79). *Ellenkező sorrendben*

tárgyalva ugyan, de mindkettő a személyes megtapasztalásra és Isten üdvözítő tevékenységére egyaránt hangsúlyt fektet. Különben a női és a férfi lelki beállítottságra jellemző is az itt megfigyelt kétféle sorrend: Mária induktív, saját élményéből kiinduló, majd általános megállapításokra jutó gondolkodású, míg Zakariás a férfiakra általában jellemző tárgyilagossággal gondolkodik. A *stilust* tekintve is különbség fedezhető föl a két himnusz között: a Magnificat rövid mondatokból áll, a Benedictus viszont két nagy körmondatból.

Szövegmagyarázat:

Betelt Szentlélekkel, és prófétálni kezdett: Lukács megismétli, amit Erzsébettel kapcsolatban is fontosnak tartott megjegyezni (1,41), erről jövendölt az angyal Jánossal kapcsolatban (1,15). A névelő nélkül olvasható *pneumatos* *hagió* nem annyira a Szentlélek személyét jelöli, mint inkább működését, az isteni erőt. Simeonról is hasonlóan ír háromszoros ismétléssel (2,25–27). Többek között e felismerésekből ered Lukács egyik megjelölése, miszerint ő ‘a Szentlélek evangélistája’. Zakariás, Erzsébet és Simeon a maguk módján osztoznak Mária kiváltságából, akire *rászáll a Szentlélek*, akinek erejéből az angyali üdvözlétkor Jézust fogja.

Áldott (az) Úr, az Izraelnek az Istene: az ószövetségi zsoltárookra és a későbbi zsidó imádságokra jellemző áldásforma. Jótéteményeit választott népe javára cselekedte, illetve azok fordulnak hozzá hálával, ezért ‘Izrael Istene’.

Mert meglátogatta és csinált megváltást az ő népének: egybetartozik a kettő, sőt a következő vers kifejezése is: *és támasztotta szabadítás szarvát nekünk*. A szarv az erő jelképe (vö. MTörv 33,17a; Zsolt 89,18), a kifejezés értelme tehát: *erős szabadító*. A *meglátogatta* azt is jelenti: *törődik, gondoskodik* (ill. *számon kér, büntet*); Istennek a történelemben való beavatkozására vonatkozik (vö. Kiv 3,16). Mindhárom ige aoristosban áll, s ezáltal jelzi az író, hogy az esemény beállt, a közelmúltban bekövetkezett, és így beteljesedése befejezett tényként kezelendő.

Erős szabadítót támasztott nekünk Dávidnak, szolgájának házában, vagyis elküldi a Dávid utódaiból való szabadító Messiást. Az események konkrét említése nélkül tehát összefoglalja, amit az angyali üdvözlésben, a látogatás történetében és a Magnificat himnuszban kifej-

tett (1,26–56). Minden már beteljesedett ténynek tekinthető, – erre utal az aoristos használata. Az ‘üdvösség szarva’ kifejezést az Ószövetség messiási értelemben fogta föl. Hanna éneke pl. ezzel a képpel zárul (2 Sám 2,10). Amikor a frigszekrényt helyére viszik, az évfordulóra írt zsolttárban olvashatjuk: *Dávid szarvát ott megerősítem, fáklyát állítok fölkenetemnek* (Zsolt 132,17).

Amint szólott a szentek, ősidőktől (való) prófétái szája által: A Nátán ajkán elhangzott prófécia a későbbi próféták ajkán ismét felhangzik (pl. Iz 11,1; Jer 33,15). E jövendölés beteljesedését Lukács és az ősegyház igehirdetése erősen hangsúlyozta. Jó példa erre Péternek a Salamon-csarnokban mondott beszéde (vö. Csel 3,20-21); tipikus hebraizmus, aminek héber megfelelője abban az értelemben használatos, hogy Isten az ő megbízottjai által szól.

Szabadulást ellenségeink közül és mind a minket gyűlölőknek kezéből: szintén tipikus hebraizmus. Ez a vers magyarázza az 1,68b vers ‘megváltás’ kulcs-szavát. A 105. zsolttár az üdvtörténet felszabadító eseményeit sorolja fel; a Benedictus himnusz azonban nem annyira a politikai eseményről szól, hanem arról a szabadságról, amelynek következtében akadálytalanul szolgálhatunk Istennek.

Csinálni irgalmat a mi atyáinkkal és megemlékezni szent szövetségéről: a két infinitívus itt participium helyett áll. Hogyan részesültek az ősatyák Isten irgalmában? Az ő utódaik közül származik a Megváltó, aki a megváltásra váró ősatyáknak elvitte az örömhírt, vagyis: *alá szállt a poklokra* (1 Pét 3,19). Ezáltal megemlékezett mindarról a szövetségről, amit Isten az embereknek ősidőktől fogva felkínált (Ádám, Noé, Mózes, stb.).

Az Ábrahámnak esküdött esküről: az ősatyák között különleges helyet foglal el Ábrahám, s a vele kötött szövetséget esküvel erősítette meg Isten (Ter 22,16).

A megadja nekünk... mondattal a himnusz imádkozói gondolhatnak magukra, a hitben Ábrahám utódaira (vö. Róm 4,16–17).

Szentségben és igazságban színe előtt, minden napjainkban: Mózes által mindannyiunkhoz szólt már Isten szava (vö. Kiv 19,5–6a); Isten újszövetségi népének kiválasztottságáról az apostol levelében olvashatunk (vö. 2 Pét 2,9–10).

A Benedictus első részében levő ószövetségi gondolatok tehát: Isten megmaradást ígér Dávid utódainak (vö. 2 Sám 7), megmenti Izraelt Egyiptomból (vö. Kiv 2,24; 3,7–8), megemlékezik Ábrahámmal kötött szövetségéről (vö. Ter 22,15–18).

És te pedig gyermek, a Magasságbeli prófétájának fogsz nevezetni: Illés szellemében fog járni – mondta az angyal (1,17). Két ószövetségi jövendölés kapcsolódik egybe: *Nézzétek, elküldöm hírnökömet, hogy elkészítse előttem az utat* (Mal 3,1), és *Készítsetek helyet a pusztában az Úrnak, egyengessétek Istenünk ösvényét a sivatagon át* (Iz 40,3). Az Ószövetségben a JHWH-nevet helyettesítő “Úr” a keresztyének ajkán és írásában Krisztus Jézusra vonatkozik.

Megadni szabadítás ismeretét az ő népének bűneik bocsánatában: A 71 és 74-es versekben arról volt szó, hogy Isten megmenti népét az ellenségtől. Ez a vers világosan rámutat, hogy elsősorban lelkünk ellenségéről, vagyis a bűnről beszélt ott is, itt is. Közelebbről, a keresztség bűnbocsátó erejére kell gondolnunk, amit János meghirdet. Lukács máshol is hangsúlyt helyez a János-féle bűnbánat keresztségére, ami bevezette Jézus bűnbocsátó tevékenységét (Csel 13,24). A Keresztelő művét folytatja az Egyház, amikor minden korban, különösen advent idején összegyűjti és fölkészíti Isten vándorló népét, hogy találkozzék a hozzá eljövő Úrral.

Istenünk irgalmának bensői miatt, amelyekkel meg fog látogatni minket Napkelte magasságból: A ‘magasságból felkelő’ az Ószövetségből kölcsönzött kifejezés, képszerűen utal a Messiásra: Bileám úgy látja, hogy csillag kél fel Júdából (Szám 24,17); Malakiás a jövendő Messiást szemléli úgy, mint az igazság felkelő napját (3,20). Qumránban égitest felragyogásával szemléltetik a papi Messiás eljöttét.

Megjelenni a sötétségben és halál árnyékában ülőknek, igazítani a mi lábainkat békesség útjára. Izajás próféciaja, miszerint: *A nép, amely sötétben jár, nagy fényességet lát* (9,1), döntő hatással van a Benedictus szerzőjére. Máté azonban nem csak burkoltan használja föl ezt a motívumot: *A nép, amely sötétségben ült, nagy világosságot látott. Világosság támadt azoknak, akik a halál országában és árnyékában ültek* (4,16). Mi egyéb tarthatná az embert fogságában, mint a bűnrabsága? Keresztelő János prédikációja ezért a bűnbánatot hirdeti. A fény világa betör a sötétség világába (vö. Jn 1,8-10).

A bűnbánat hirdetéséről szólva méltán állítja a himnusz, hogy meghozza a békét, az Isten és ember közti kiengesztelődést. A *kettős messiásvárás* nyomai fölfedezhetők Zakariás himnuszában. Egyrészt politikai: Dávid házából, aki megszabadítja népét az ellenség kezéből, hogy szabadon szolgálhasson Istenének. Másrészt papi: aki Isten világosságának országából származik, a bűnből való szabadulást hirdeti a népnek, az üdvösség jóhírért hozza azoknak, akik a sötétben és a halál homályában ülnek, és békességre vezeti őket.

A gyermek pedig növekedett és erősödött lélekben: E záróverssel véget ér a Keresztelő János gyermekkoráról szóló elbeszélés-koszorú. Miként a *kis Sámuel gyarapodott bölcsességben, korban és kedvességben az Úr és az emberek előtt* (1 Sám 2,26), úgy hasonló szavak zárják le az egész gyermekség-evangéliumot (Lk 2,40.52) is. Működött Jánosban az a Lélek, aki anyja méhétől rajta nyugodott és eltöltötte (1,15).

És volt a pusztákban bemutatkozásának napjáig Izraelnek: A puszta a magány és az önmehtagadó élet helye. Nem tudjuk, mikor vonult ki és mennyi időt töltött ott János. Csak annyit: *Az Úr szózatot intézett Jánoshoz, Zakariás fiához a pusztában.* Nyilvános működésének megkezdése előtt Jézus is oda megy 40 napra, és később is időről időre ide vonul vissza a sokaság elől.

Összefoglalóan megállapíthatjuk, hogy Zakariás énekének központi gondolata a szabadítás-szabadulás, az üdvösség, amihez a 'megváltás' (1,68), máshol pedig 'megmentés' (1,74b) csatlakozik. A himnusz mindkét egysége koncentrikus szerkezetű (1,72-73a, ill. 1,78 központtal), és mindkét szakasz az *Isten irgalma* köré csoportosítja mondanivalóját (a gör. *eleios* a héb. *hesed* fordítása); János neve – héberül *johanán* – ugyanebbe a szócsaládba tartozik. A himnusz első egysége háromtagú centrális szakaszának mindegyik tagja tartalmaz olyan szót, amely egy-egy kulcsnévre utal: János: *Jahve irgalmaz*, Zakariás = *Jahve megemlékezik*, ill. Erzsébet = *Isten megesküdött*. A gör. *szótéria* háromszor előfordulása talán Jézus nevére utal? (Ez az egyedüli olyan szó, amely több mint kétszer fordul elő a himnuszban!)

Végül, a himnusz két fő egységét összetartja az Isten és népe közti kapcsolat hasonlósága: az első egység első szakaszában mindenek előtt Isten üdvözítő tette fogalmazódik meg, az utolsó szakaszában pedig az

erre választ-adó helyes emberi magatartás (1,75). A második egység utolsó szakasza szintén az első szakasznak megfelelő: az emberek lába a békesség útján az Úr Jézus útjának lehet következménye, melyet János készít majd elő.

Isten irgalma mindörökké tart. Amint atyáinkkal, Ábrahámától Dávidon át mindmáig, úgy lesz velünk is Jézusban, akinek útját János készíti elő. Isten újból megemlékezik népéről, és meglátogatja, amint korábban is gyakran így tett. Az apa ajka arról prófétál, hogy a Szentlélek Izrael számára a fiún keresztül fog megnyilvánulni. A kezdetben Ábrahámval kötött szövetséget, amelyet a próféták fölidéztek, Dávidnak esküvel erősítette meg, – és ezt fogja véglegesen megújítani a magasságból ‘felbukkanó’. Isten, miként a múltban, úgy ma is fölkinálja szabadítását. Ráadásul a ma meghirdetett és a holnap megvalósuló üdvösség nemcsak a jövő nemzedék számára jelent örömhírt, hanem visszamenőleg is: atyáinknak, kezdetektől fogva.

Ha tudnád...

Ha tudnád, hogy fáj minden türelmetlen szó,
Ha tudnád, hogy fáj minden vállrándítás,
Ha tudnád, hogy fáj minden közömbös pillantás,
Ha tudnád, hogy fáj minden hamis szó,
Ha tudnád, hogy fáj minden elhallgatás,

Ha tudnád, milyen öröm minden kedvesség,
Ha tudnád, milyen öröm minden szívből jövő mosoly,
Ha tudnád, milyen öröm minden szerető figyelem,
Ha tudnád, milyen öröm minden j ó s z ó.

Havva

Gyürki László

Dialógus az archeológia és a Biblia között

A Szentírás magyarázatának egyik segédtudománya a bibliai archeológia. A kérdés viszont az, helyes-e bibliai archeológiáról beszélni. Ugyanis két különböző tudományágról van szó. Röviden szólni kell mindkettőről.

Az archeológia elsősorban régi kultúrák anyagi nyomait, emlékeit keresi. Ezek történetét egykorú tárgyi, esetleg írásos emlékekből törekszik rekonstruálni. Ezek lehetnek épületek, vagy azok romjai, szobrok, ékszerek, használati tárgyak, vagyis minden, amit az emberek egy-egy korban alkottak és használtak. Az archeológia olyan területen dolgozik, amely ismerős hosszú idő óta esetleg a Bibliából és az újabb korból is. Ha a régészek feltárták az ősi Jerikó neolitikus korból való rétegét, ennek semmi köze sincs a Bibliához. Ugyanígy, ha Tell Keisanban a kutatók arab sírokat és bizánci templomokat tárnak föl, ennek sincs köze a Bibliához. Az archeológia feladata felszínre hozni egy kultúra emlékeit minden korból, és egyiket sem részesíteni előnyben.

A Biblia ezzel szemben vallási könyv. Ha találunk is benne többször történelmi adatokat, a Biblia mégsem történelmi könyv modern értelemben. Minden bibliai szöveget tanulmányozni kell történeti vonatkozásában. Ilyen értelemben nincs bibliai archeológia, de van szírpalesztinai archeológia, amely kapcsolatban van a bibliai adatokkal. Az archeológiai tanúság kérdést vet fel, amelyet minden esetben tanulmányozni kell a Bibliával kapcsolatban.

Palesztina területén egy évszázad óta folyik intenzív archeológiai munka, és a történelmi változások ellenére ez a tudomány meghatározó eredményeket hozott és hoz ma is. 1982-ben 62 ásatási hely volt Izrael területén és három tenger alatti kutatás (Cezareában, Dór-ban és Haifában).

Miért végzik ezeket az ásatásokat, mi volt a céljuk? Nem kétséges, hogy Palesztina területén legnagyobb részét a Biblia miatt. Azért ástak, mert ez a terület a Biblia földje, és sokan a Biblia történeti igazolását

várták az ásatásoktól. Amikor – főképpen a múlt században – kételkedtek a Biblia történeti hitelességében, sokan az archeológiától várták ezek cáfolatát, és úgy gondolták, hogy ezzel megvédhetik a Bibliát. Miért ne lehetne az archeológia a Biblia igazolásának eszköze? 1865-ben alapították “Palestine Exploration Fund” néven azt a társaságot, amely Palesztina tudományos kutatását tűzte ki célul. Néhány évvel később, 1877-ben a “Deutsche Palestine Verein” alakult meg hasonló céllal. Egy volt a céljuk: igazolni azt, hogy a bibliai történet valós történet, megcáfolni ennek tagadását, mert az archeológia egyszersmind időben, másrészt térben az eseményeken át ezt bizonyítja. Az ilyen célkitűzés már meg is határozza, hogy mit várnak az archeológiától, és ez megvilágítja egy kor intellektuális légkörét is.

Azóta sokat fejlődött az archeológiai kutatás, beleértve a motivációt is. S ha néha ellentétbe kerültek is az archeológiai eredmények a bibliai szövegekkel, ez csak azért történhetett, mert nem vizsgálták kritikaiag azokat a szövegeket, amelyeket történetinek tartottak. Ezenkívül a Biblia szövegeit sokszor fundamentalista módon magyarázták. Ez áll a pátriárkai szövegekre, vagy a honfoglalásról szóló elbeszélésekre. Ezek a hagyományok komplex történelmet foglalnak magukba, de később foglalták írásba őket még akkor is, ha hiteles hagyományokat tartalmaznak. Ezeket próbálják igazolni, amikor egyes archeológusok, népszerűsítő biblikusok beszélnek bibliai archeológiáról, nem számolva azzal, amit ez jelent. A palesztinai archeológia segítheti és megvilágíthatja azt, amit a Biblia mond az anyagi kultúra területén.

Egyházi megnyilatkozások az archeológia szerepéről

Mielőtt néhány példát hoznánk az archeológia területéről, érdemes megemlíteni az egyház hivatalos megnyilatkozásait is. XII. Piusz pápa 1943-ban kiadott “Divino Afflante Spiritu” kezdetű körlevelében említést tesz arról, hogy XIII. Leó pápa “Providentissimus Deus” körlevele óta komoly előhaladást tettek a biblikus tudományok, köztük az archeológia is. “Ma már e kutatások számbelien is igen megnöttek, módszerük is tökéletesedett és eljárásaik is szigorúbbak, s így többet és biztosabban tudunk meg belőlük. A szakemberek és e tanulmányokkal foglalkozók mind igen jól tudják, mennyi fényt derítettek e kutatások a

szent könyvek helyesebb és teljesebb megértésére. Az ásatások jelentősége egyre nő az írott leletek föltárásával, amelyek nagyban hozzájárulnak a régi korok nyelvi, irodalmi, történelmi, erkölcsi és vallási megismeréséhez.”

A második részben az irodalmi műfajok kérdéséről tárgyal a körlevél. Ez fontos útmutatás akkor, amikor látszólag az archeológia elmentmond a bibliai szövegnek. “Ámde a régi keleti szerzők szavaiban és írásaiban egyes kitételek irodalmi jelentése nem egészen olyan világos, mint a mai íróknál. Pusztán nyelvtani szabályokkal vagy nyelvészettel, vagy egyedül az összefüggésből nem lehet meghatározni azt, amit a régi keletiek szavakkal ki akartak fejezni. Ezért a magyarázónak mondhatni lélekben vissza kell térnie ezekhez a távoli évszázadokhoz, és a történelem, régiségtan, néprajz és más tudományok segítségével pontosan meg kell határozni, hogy a régi kor írói milyen irodalmi formákat alkalmaztak és használtak. A régi keletiek ugyanis gondolataik kifejezésére sokszor nemcsak más szóalakzatokat és beszédformákat használtak, mint mi, hanem sokszor olyanokat alkalmaztak, amelyek saját korukban és embereiknél szokásosak voltak. A magyarázó előzetesen nem tudja rögtön megállapítani, melyek ezek a beszédformák, hanem csak a régi keleti írók szorgalmas tanulmányozásának segítségével.”

Ezek után először lássunk néhány példát, amikor valóban megegyeznek a Biblia adatai az archeológia eredményeivel, majd olyat is, amikor nem lehet az archeológiát segítségül hívni, hanem a szöveget kell az irodalmi műfaj ismeretében helyesen értelmezni.

I. Amikor az archeológia és a Biblia megegyeznek

A salamoni városok építészte

A Királyok könyve szerint Salamon nagy építkezéseket végzett főképpen három városban: Hacor, Megiddó és Gézer (1 Kir 9,15). Arról viszont nem számol be a szöveg, hogy miben is állt Salamon építészte a három városnál. Mindegyik várost más és más régész tárta föl, főképpen amerikai és izraeli tudósok. Mindegyikben ugyanaz a városkapu-szerkezet került elő. A méretek majdnem ugyanazok mindegyik

városnál. A kövek faragása, elhelyezése a falakba egyaránt ugyanazt a jellegzetességet mutatja. A réteg-vizsgálat szerint az építmények a Kr.e. 10. századra datálhatók (ez különösen Hacor-nál egyértelmű). Mindez jól összefér azzal, amit a Biblia ír Salamon koráról. A várost kazamata falrendszer vette körül, a nyugati részén egy erős fellegrvár épült, amely századokon át megmaradt a háborús és természeti katasztrófák ellenére is. Ebben az időben kezdődött Izrael igazi városi építészete. A király kiváló építészekkel tervezette meg e városokat.

Ez az építészeti mód nem történhetett külső segítség nélkül. A Biblia ezt sem rejti el. A jeruzsálemi templom építésénél a föníciai Hiram kőművesei és a gibliai kőfaragók dolgoztak (vö.: 1 Kir 5,32). A föníciaiak tehát gazdagították Izraelt az építészetben, és itt hagyták nyomukat.

A megiddói istállók

A Királyok könyve beszél a megerősített szekér-városokról, a lovasok városairól, amelyeket mind Salamon építtetett (1 Kir 9,19). A megiddói ásatásoknál amerikai régészek nagy istállókat tártak föl a Kr.e. 10. századból, vagyis Salamon idejéből. Ma nem fogadják el egyértelműen az időpontot. Y. Yadin megiddói ásatásai ezeket Acháb idejére helyezik (875-853). Megiddó építészetében tehát nem lehet olyan elemeket találni, amelyeket kapcsolatba lehetne hozni a Bibliával. J.B. Pritchard amerikai régész szerint a lovak nem zárt helyen, hanem a szabadban voltak. Y. Aharoni Beer-Sebában ásott ki épületeket kő oszlopokkal, de ő úgy értelmezte ezeket, mint királyi raktárakat, gabona, olaj, bor tárolására. Újabbban Lakisban kerültek elő hasonló építmények. D. Ussiskin az épületek és a talaj kémiai vizsgálata után is úgy véli, hogy ezek pontos funkcióját nem lehet megállapítani.

Amint látjuk, a leletek meghatározása nem mindig biztos, és a Bibliával való kapcsolatuk is megtévesztő lehet. Újabb eredmények sokszor kiigazítják a gyors és elhamarkodott véleményeket. Az utolsó szó ebben a kérdésben nem az archeológiáé. Szakemberek fölvetik azt a kérdést is, hogy a bibliai szöveg megengedi-e azt, hogy Salamon városainak közepén istállók legyenek.

A fekete kő Jahve nevével

Klein protestáns misszionárius 1868-ban a Holt tenger melletti Dibonban egy írással telerótt bazaltkövet fedezett fel, amely megrongált állapotban ma a Louvre-ban található. A beduinok ugyanis az európaiak nagy érdeklődése láttán úgy gondolták, hogy a kőben kincs rejtőzik, ezért tüzet raktak fölötte, majd a felhevült kőre vizet öntöttek. Így két nagy részre és húsz kis töredékre esett szét, sőt egy része teljesen porrá vált. A másolat alapján próbálták helyreállítani. A héberhez közelálló leghosszabb szöveg van belevésve föníciai betűtípussal. Megtudjuk a szövegből, hogy Mesa egy győzelem emlékére állíttatta ezt a sztélét. Omri, Izrael királya és utódai hosszú ideig elnyomták Moábot, de most Mesa visszafoglalta a városokat Izraeltól – olvasható a sztélén.

Mit találunk minderről a Bibliában? A Királyok könyve az eseménynek egy olyan változatát őrizte meg, amelyet Mesa túlzott hazaszeretetében szívesen elhallgatott (2 Kir 3,4-27). Moáb megtagadta az adót, ezért Izrael, Júda és Edom hadjáratot indított ellene. Mesa Kir Hareszet városba szorult, és szorongatott helyzetében a várfalon, az ostromlók és a vár védői szeme láttára feláldozta a trónörökösét. A bibliai elbeszélés egy összekuszált és rejtélyes mondattal végződik. A végeredmény azonban nem kétséges: az izraeliták abbahagyták az ostromot és visszatértek földjükre. Az önkéntes visszavonulás vált – a sztélé szövegében – katonai vereséggé. A 2800 éves kővön a 34 soros felirat az egyetlen emlék, amely Palesztinán kívül megemlíti Jahve nevét. Ezenkívül pedig a bibliai történelemnek is hiteles emléke.

Egy paraszt panasza és a törvény előírása

A Jaffa és Asdód között folyt ásátások során egy Kr.e. 7. századi várat tártak föl a régészek. Többek között néhány osztrakon – tintával cserépre írt szöveg – is előkerült. Az egyikén nagyon jól olvashatóan egy paraszt panasza található, amelyet a hivatalnokhoz intézett. Arról panaszkodik, hogy gazdája aratás után elvette ruháját és már több napja magánál tartja. Kéri a felelős vezetőt, járjon közbe, hogy ruháját visszakapja.

A leletnek kettős jelentősége is van. Először is bizonyítja, hogy Jozija király idejében (640-609) a tengerparti részen is laktak zsidók, s Júdea idáig terjeszkedett. Másodszer meg azért fontos, mert egy törvény létezését bizonyítja: "Ha zálogba vetted embertársad köpenyét, naplemente előtt add vissza neki. Hiszen az az egyetlen takarója, testének öltözete, és nincs egyebe, amiben alhatna. Ha hozzám kiált, meghallgatom, mert én irgalmas vagyok" (Kiv 22,25-26). Ugyanez olvasható a MTörv 24, 12-13-ban is.

A szöveg egy olyan társadalmat tár elénk, amelyben nem mindig tisztelik a törvényt. Másrészt pedig látjuk, hogy a törvény védeni akarja a szegényeket. Továbbá a lelet azt is bizonyítja, hogy az izraelita törvényt a Kr.e. 7. század előtti időre tehetjük.

Isten-szobrok Jeruzsálem városában

K. Kenyon 1961-ben a régi Jeruzsálem területén végzett ásatásokat. Előkerültek azok a lerombolt házak, amelyeket még Nabukodonozor pusztított el a fogság előtt az 587-es ostrom idején (2 Kir 25,9). A romok alatt van a 7. századi réteg. A kerámiai törmelékek között mintegy 100 emberi, vagy állati figura került elő. Ezek a leletek a 7. századi Jeruzsálem vallási életére vetnek világot. Majdnem mindegyik istennőt ábrázol. A legegyszerűbb magyarázat, hogy a termékenység istennőjéről van szó. Érdekes viszont, hogy egyetlen figura sem volt ép, s a talált törmelékből egyet sem lehetett összeállítani.

K. Kenyon föltételezése szerint ezeket tudatosan törték össze. Ha ez a vélemény helytálló, szeretnénk tudni, hogy miért törték össze őket. Egyéni kezdeményezésről van-e szó, esetleg királyi parancsról, vagy prófétai igehirdetés következményéről? A figurák némák, nem felelnek ezekre a kérdésekre, amelyeket ebben a tárgyban teszünk fel nekik. Ha ezek a figurák vallási tárgyak, felfedezésük elgondolkoztat bennünket. Ezek a szobrok Jeruzsálemben voltak, abban a városban, ahol Izrael Istenének temploma állt. Ezek szerint létezett más kultusz is a templomi mellett. Azt is megkérdezhetjük, hogy milyen eredménye lehetett a prófétai igehirdetésnek Jeruzsálem pusztulása előtt, és milyen mély volt a jahvista hit a nép körében. Ha újra elolvassuk Jeremiás beszédeit, amelyeket Jeruzsálemben mondott el annak pusztulása előtt, jobban

me, gértjük, hogy miért szóltak ezek a bálványok és azok kultusza ellen. Ebből a példából is látjuk, hogy az archeológia tanúsága kérdéseket vet fel, és a bibliai szöveget indirekt módon világítja meg.

Jahve neve két ezüst lapon

G. Barkay régész 1979-1980 között a Hinnom völgyben végzett ásatásoknál sirokat tárt föl. Mintegy 600 tárgy került elő, értékes kerámiai anyag és sok ékszer. A leletek a Kr.e. 6. századból származnak. A leletek között van ezüst lap összehajtott formában, a közepén lyuk található, és zsinórt lehetett áthúzni rajta és ezzel lehetett függeszteni. A lemez felnyitása után olvasható lett az isteni név: YHWH, a szöveg pedig a papi áldás rövid formáját tartalmazza, amely a Számok könyvében található (6,24-25): "Áldjon meg téged YHWH és őrizzen meg téged! Ragyogtassa rád arcát YHWH és kegyelmezzen neked."

E lelet típusa mögött hosszú történet van. Különbőféle amulett-szövegek, vagy talizmánok fémlapra írva ismertek voltak a zsidó és pogány világban egyaránt. A jámbor zsidó számára ezeknek viselése a Második Törvénykönyv előírásának felelt meg: "Legyenek a szíveden ezek az igék, amelyeket ma megparancsolok neked!" (6,6). Ha pontosan fordítjuk a bibliai szöveget, akkor nem helyes spiritualizálni és így fordítani: "szívedben". Az áldásnak ez a jahvista formája hasonló a pergamenre írt törvény-szöveghez, amelyet dobozba tettek és szíjjal erősítettek föl (vö.: MTörv 6,8). Ez az ezüst-tekerics bizonyítja ezt a gyakorlatot, amely visszamegy legalább a Kr.e. 7. századig.

A lelet megerősíti a papi áldás régiségét is, amelyet általában csak a fogság (587) utáni időre datálnak, de általában a liturgikus formulák régiségét is. Az is lehetséges, hogy kezdetben az áldás nem volt egyedül a papoknak fönntartva, hanem mások is használták.

A Siloe-felirat

E. Robinson 1856-ban Jeruzsálemben feltárt egy csatornát, amely a Kedron völgyében lévő Gihon forrástól indul és a Siloe medencéjéig vezet. A felfedezés csak akkor váltott ki nagy visszhangot, amikor 1880-ban a medencében fürdő egyik gyerek felfedezett a sziklán egy héber feliratot. A lelet a Siloe vízmedence bejáratától 6 méterre talál-

ható. Kevésbé megvilágított helyen volt a falon, ezért is került el a látogatók figyelmét. Ettől a naptól kezdve a csatorna híressé vált.

Az alagút építését a két végénél kezdték. A felirat elbeszéli, hogy a csatornát építő munkások hogyan találkoztak össze, és a víz hogyan indult meg a medencébe. *“(…) az áttörés. És ez az áttörés története. Amidön (...) a fejszét egymás felé, és amikor még három könyöknyi (távolságot) kellett kifúrni, meghallotta az egyik a másik kiáltásának hangját, mert repedés támadt a sziklában jobb felől és bal felől. És az áttörés napján a fejszések elérték egymást, fejsze a fejszére csapott. És megindult a víz a forrásból a ciszterna felé 1200 könyök (hosszúságú úton). Száz könyök volt a szikla magassága a fejszések feje fölött.”* (Ókori keleti történeti chrestomathia, Tankönyvkiadó, Budapest, 1965. 286.o.). A technikai bravúrt, a nagy eseményt őrzi szerényen, de bizonyos örömmel. Ez a sziklába vágott 534 méter hosszú csatorna a domb alatt, ahol eredetileg Dávid városa épült, egy nagy “S” formát alkot. Nem tudjuk, hogy miért ilyen hosszú.

A paleográfia, vagyis az írás vizsgálata és a betűk formája alapján a felirat a Kr.e. 8. századra datálható, és egyidős Hiszkija király uralkodási idejével. A Bibliából ismerjük a forrás nevét, ahonnan a csatorna indul: a Gihon forrásról van szó (1 Kir 1,33.38.45). Sőt, a Biblia megőrizte számunkra a király által végeztetett munkákat is: *“Hiszkija egyéb dolgai pedig és egész vitézsége, meg hogy miként készítette a tavat és a vízvezetékét s vitte be a városba a vizet, nemde meg vannak írva Júda királyainak krónikás könyvében?”*(2 Kir 20,20; vö.: 2 Krón 32,30; Sir 48,17 és Iz 22,11).

Ez a lelet egy szerencsés összeesést mutat az archeológia és a Biblia szövege között. A csatornának az volt a szerepe, hogy a város vízellátását biztosítsa ostrom idején. Hiszkija király lázasan készült az ostromra, s nem is hiába, mert Szennacherib asszír király 701-ben ostrom alá vette Jeruzsálemet.

Két pecsét bibliai személy nevével

Jeruzsálem különböző régiség-kereskedőinél került elő a két pecsét. Egy gyűjtő éberségének és N. Avigad ügyességének köszönhető, hogy a tudományos világ két értékes lelet birtokába jutott. Származási helyüket nem lehetett megállapítani. A pergamen, vagy papirusz te-

kercs zsinegeit agyag hengerrel pecsételték le. Nagyon jól lehet látni ezeknek a zsinóroknak a nyomait és a papirusz rostjait az agyag oldalon és a pecsét nyomát a másik oldalon.

N. Avigad publikálta azt a bullát, amelyen a felirat: “Berekyahu, Neryahu az írnök”. A Berakyahu (=Báruk) gyakori név. Számunkra ebben a dokumentumban mégis jelentős, mert szerepel rajta atyja neve és foglalkozása. Két bizonyíték a Báruk névvel kapcsolatban, aki úgy szerepel a Bibliában, mint Jeremiás íródeákja és bizalmas barátja. Ez a személy többször szerepel ilyen néven: “Neriya fia” (Jer 32, 12.16; 36,4). Jeremiás 36,26 szerint a király úgy rendelkezik, hogy el kell fogni “Bárukot, az íródeákat és Jeremiás prófétát”. De szól a bibliai szöveg a király környezetéről is, és megemlíti “Yerahméel-t, a király fiát”. N. Avigad publikált egy bullát, amelyben ugyanez a név és cím szerepel: “Yerahméel a király fia”.

A Biblia ad felvilágosítást ezeknek a pecséteknek a használatára.

Ha elolvassuk Jeremiás könyvének 32. fejezetét, jobban megértjük ezeknek a pecséteknek a szerepét. A próféta nagybátyjának fia Hananeél eladta földjét, és Jeremiás az Úr parancsára megvette azt: “Megvettem tehát Hananeéltől, nagybátyám fiától a szántóföldet, amely Anatótban van, és kimértem neki az ezüstöt: tizenhét ezüst sékelt. Megírtam a szerződést, lepecsételtem, és tanukat állítottam, majd kimértem mérlegben az ezüstöt. Azután fogtam az adásvételi szerződést, a lepecsételtet – a rendelkezéssel és a megállapodásokkal – meg a nyitottat, és átadtam az adásvételi szerződést Báruknak, Néri fiának, aki Maaszja fia volt, nagybátyám fia, Hananeél szeme előtt és a tanúk szeme előtt, akik aláírták az adásvételi szerződést: mindazoknak a júdeaiaknak szeme előtt, akik az őrség udvarában ültek” (Jer 32,9-12). Ez a szöveg jó példa ezeknek a pecséteknek a használatára. Az összehajtott és lepecsételt iratot hozzákötötték a nyitotthoz egy, vagy több bullával. A lepecsételt iratot mindig össze lehetett vetni a nyitott irattal, ha úgy vélték, hogy ez utóbbit megváltoztatták.

Súlyok és mérlegek a Bibliában és az archeológiai leletek

A Példabeszédek könyvében többször van szó súlyokról és mérlegről (11,1;20,10.23). Ezek az utalások egy elterjedt gyakorlatot tükröznek fel kereskedői környezetben. Azt is jobban megértjük, hogy a 8.

század prófétái miért emelték fel szavukat a súlyok meghamisítása ellen. Meglepő, hogy a súlyok anyagára és a „királyi tekintélyre” semmi utalás nincs Salamon idejében. Absalom haja “a királyi súlyegység” szerint nyomott kétszáz sékelt (2 Sám 14,26). A Bibliában szereplő súlyok: a talentum, a mina, a sékel, a beka és a gera. Mit mond ebben a kérdésben az archeológia? Júda földjén végzett ásások ismertté tették, hogy az alap-egység a sékel volt (11,4 g.). Általában 1, 2, 4 és 8 sékel volt gyakorlatban. A jelzett súly száma egyiptomi hieratikus írással volt jelezve, amely az egyiptomi befolyást bizonyítja Júdea királyi adminisztrációjában. A bibliai súlyegységek átszámításához a Palesztinában és Babilonban talált súlyokat használják fel. Biztos, hogy egyes súlyokat lehetett hamisítani, de a bizonyíték nem mindig könnyű.

Archeológiai szempontból nem könnyű megállapítani a királyi súly létezését. R.A.S. Macalister Gézerben ásott ki egy piramis formájú bronz súlyt, amelyen “a királyé” felirat szerepel. Ez lehetett egy hitelesített súly. Más példányokon “M” betű olvasható. Ez a betű lehet a király szó (Melek) rövidítése. Az archeológia nem tudja bizonyítani a „hiteles súlyok” használatát a mindennapi életben.

Ezek az írással ellátott tárgyak több kérdést vetnek fel, és látjuk azokat a nehézségeket, amelyekkel a régész itt is szembe találja magát. Az előkerült anyag mégis meg tud világítani olyan szövegeket, amelyek a Bibliában szerepelnek.

Olajüzem archeológiai megvilágításban

Eqron vidékén Tel Miqné-nél, amely a Biblia szerint filiszteus város volt, T. Dothan és S. Gitin végeztek ásásokat 1981. óta. Ezek során került elő több olajütő is. 1985-ben, amikor felületi kutatás volt, mintegy százat találtak, a legtöbbit egy tell körül. Ennek a kézműves tevékenységnek tetőpontja a 7. században volt. Ezt megerősítik a szomszédos helyeken előkerült leletek is.

Teljesen kiástak egy itt működő nagy olajütőt. A központi részében volt egy négyszögletű medence, ahol az olajbogyót törték össze egy kő henger segítségével. A medencének minden oldalán egy prés-rendszerrel végezték a második műveletet. A szomszédos teremben egy prés-

medencében számos korszót találtak az olaj raktározásához, amelyek mindegyike mintegy 100 liter olajat tudott magába foglalni.

Más termekben különböző mesterségek eszközei kerültek elő, mint például a szövéshez használatos súlyok. Arra következtetnek, hogy az olajútó a város lakóinak mintegy két havi munkáját igényelte, a többi időben más szükséges mesterségeket végeztek, többek között a szövést is. Az Eqronban készült olaj nemcsak a lakosság szükségleteit elégítette ki, hanem nagy része kivitelre került. Az ásatások egy jelentős ipari tevékenység emlékeit tárták föl, amiről a Biblia nem szól semmit. Az archeológia megvilágítja számunkra e vidék gazdasági és kereskedelmi életét.

Az evangéliumi példabeszéd és a konkoly

Tell Keisanban 1976-ban Kr.e.11. századból származó silót tártak föl, amelyben megszenesedett gabonát találtak. A búza aprólékos vizsgálata azt bizonyította, hogy ebben a korszakban az Akko-i rónán már kenyérgabonát termeltek, mégpedig nem is kis mennyiségben. Ezenkívül ez a búza össze volt keverve más gabonával, mint árpával és gyomnövényvel, konkollyal is. (A konkoly szerepel Jézus példabeszédében). Ez az értékes lelet felhasználható földművelési módszerek tanulmányozásánál, de mindez közvetlenül nem érdekli a Biblia olvasóját.

Folytatjuk.

É l ő I g e
BIBLIAISKOLA
Szent Jeromos Bibliatársulat

A CSODAVÁRÓ HITTŐL
A VALÓDI HITIG (Jn 2,23-4,54)

III. A királyi tisztviselő (Jn 4,43-54)

A.) Alap gondolat

A királyi tisztviselő történetének megvannak a szinoptikus párhuzamai. Az összehasonlítás során a különbségekkel kidomborítjuk a jánosi sajátosságokat. Különösen a 48. vers beillesztése által a történet a jel-hit tematikára összpontosít (vö. 45. vers) Az olyan hit, amely csak jelekre és csodákra támaszkodik, tehát maga akarja meghatározni a feltételeket, az evangelista véleménye szerint nem igazi hit (vö. 2,23; 6,26-40; 20,29; csak itt található Jánosnál a „jelek és csodák” szókapcsolat)

Az igazi hit: hit Jézus szavában. Az ilyen hit mindent elnyer, amit kér, mint utólagos megerősítést. A tisztviselő hite nem spontán lelkesedés: „(hívóként élt) ő és házanépe”.

Miért hiszünk végső soron? Mert a Lélek a „test szerint gondolkodó emberből” „Lélekből születetté” tesz; mert a Lélek képessé tesz bennünket arra, hogy Jézus tanúságtételét elfogadjuk. Az igazi hit „hinni anélkül, hogy láttunk volna” (20,29), azaz hinni tanúságszó alapján. A jánosi nemzedék helyzete ez, de a miénk is. Ez a hit – erről beszél János – az igazi életből részesít bennünket.

B.) Szentírási szöveg

Jn 4,43-54: a királyi tisztviselő

43 Két nap múlva el- távozott onnan Galileá- ba. **44** Jézus ugyan sa- ját maga tanúsította, hogy a prófétának nincs becsülete a saját hazá- jában, **45** mégis, amikor Galileába érkezett, be- fogadták őt a galileaiak, mivel látták mindazt, amit Jeruzsálemben művelt az ünnepen, mert ők is fölmentek az ünnepre.

46 Ismét elment tehát a galileai Kánába, ahol a vizet borrá változtatta. Volt egy királyi tisztviselő, akinek a fia beteg volt Kafarnaumban. **47** Amikor meghallotta, hogy Jézus Júdeából Galileába érkezett, el- ment hozzá, és kérte őt, hogy jöjjön és gyógyítsa meg a fiát, mert az már a halálán volt. **48** Erre Jézus azt mondta neki: »Hacsak jeleket és csodákat nem láttok, nem hisztek!« **49** A királyi tisztviselő erre azt felelte: »Uram, gyere el, amíg meg nem hal a gyermekem!« **50** Jézus azt mondta neki: »Menj, a fiad él!« Hitt az ember a szónak, amit Jézus

Mt 8,5-13: a kafarnaumi százados

5 Amikor pedig be- ment Kafarnaumba, odajött hozzá egy szá- zados és kérte őt: **6** »Uram, a szolgálóm a házamban fekszik bémán, és rettenetesen kínlódik.« **7** Azt mondta neki: »Megyek és meg- gyógyítom.« **8** De a szá- zados így válaszolt: »U- ram, nem vagyok méltó, hogy hajlékomba jöjj, hanem csak egy szóval mondd, és meggyógyul a szolgálóm. **9** Mert én is hatalom alatt álló ember vagyok, beosztott kato- nák vannak alattam, és ha azt mondom az egyiknek: 'Menj!', el- megy, vagy a másik- nak: 'Gyere!', odajön, a szolgálómnak pedig: 'Tedd ezt!', megteszi.«

10 Ennek hallatára Jézus elcsodálkozott, és azt mondta követőinek: »Bizony, mondom nek- tek: Izraelben nem talál- tam ekkora hitet senki- nél. **11** Mondom nektek: Sokan érkeznek majd keletről és nyugatról, s letelepszenek Ábrahám- mal és Izsákkal és Já- kobbal a mennyek or- szágában. **12** Az ország

Lk 7,1-10: a kafarnaumi százados

1 Miután ezeket a be- szédeket a nép hallatá- ra mind befejezte, be- ment Kafarnaumba. **2** Egy százados egyik szolgálója pedig, aki an- nak nagyon kedves volt, halálos betegen feküdt. **3** Mivel hallott Jézusról, elküldte hozzá a zsidók véneit, és kérte őt, hogy jöjjön el és gyógyítsa meg a szolgálóját. **4** Azok pedig, amikor odaértek Jézushoz, nagyon kö- nyörögtek: »Méltó arra, hogy megtedd ezt neki, **5** mert szereti nemze- tünket, és a zsinagógát is ő építette nekünk.« **6** Jézus tehát, velük ment. Amikor már nem messze volt a háztól, a százados elküldte hozzá barátait, ezekkel a sza- vakkal: »Uram! Ne fá- radj, mert nem vagyok méltó, hogy hajlékomba jöjj. **7** Éppen ezért nem is tartottam magamat méltónak, hogy hozzád menjek; hanem csak egy szóval mondd, és meggyógyul a szolgálóm. **8** Mert én is hatalom alatt álló ember vagyok, s katonák vannak alattam; és ha azt mondom

mondott neki, és elment. ⁵¹ Amint hazafelé tartott, már eléje jöttek a szolgái, és jelentették, hogy a fia él. ⁵² Megtudakolta tőlük, hogy melyik órában lett jobban. Azt felelték neki: »Tegnap a hetedik órában hagyta el őt a láz.« ⁵³ Így megértette az apa, hogy ez éppen abban az órában történt, amikor Jézus azt mondta neki: »A fiad él.« És hitt ő és egész házanépe. ⁵⁴ Ez már a második csodajel volt, amelyet Jézus művelt, amikor Júdeából Galileába ment.

fiait pedig kivetik a külső sötétségre. Lesz majd ott sírás és fogcsikorgatás!» ¹³ Ezután Jézus így szólt a századoshoz: »Menj, és legyen úgy, ahogyan hitted.« És meggyógyult a szolgája abban az órában.

az egyiknek: 'Menj', elmegy; vagy a másiknak: 'Gyere', odajön; és a szolgámnak: 'Tedd ezt', megteszi.« ⁹ Ennek hallatára Jézus elcsodálkozott. Megfordult, és így szólt az őt követő sokasághoz: »Mondom nektek: még Izraelben sem találtam ekkora hitet!« ¹⁰ A küldöttek pedig, amikor hazatértek, egészségben találták a szolgát.

C.) Bevezetés

a.) A szöveg felépítése

1. Bevezetés: a szereplők megjelenése a helyszínen

43-47a v. Jézus a galileai Kánába érkezett és a kafarnaumi királyi tisztviselő elment hozzá, mert a fia beteg volt.

A jelenetben nem szerepelnek kísérők vagy tömeg.

2. Előterjesztés (vagy a beteg, vagy a szószólója vagy senki, hanem az elesettség helyzete, szüksége kér): nem maga a beteg, hanem a szószólója fordul Jézushoz.

47b v. *Kérte őt, hogy jöjjön és gyógyítsa meg a fiát, mert már az már a halálán volt.*

Jézus vonakodott: ⁴⁸ *Jézus azt mondta neki: »Hacsak jeleket és csodákat nem láttok, nem hisztek!«*”

⁴⁹ *A királyi tisztviselő erre azt felelte: »Uram, gyere el, amíg meg nem hal a gyermekem!«*”

3. Központi rész, a csodatett (Jézus általában szóval vagy érintéssel közvetlen kapcsolatba kerül a rászorulóval és ekkor következik be a gyógyulás): nem jön létre közvetlen kapcsolat a beteg és Jézus között és úgy következik be a gyógyulás.

50 Jézus azt mondta neki: »Menj, a fiad él!« Hitt az ember a szónak, amit Jézus mondott neki, és elment.

51 Amint hazafelé tartott, már eléje jöttek a szolgálói, és jelentették, hogy a fia él.

4. Befejezés, hatás:

53 Így megértette az apa, hogy ez éppen abban az órában történt, amikor Jézus azt mondta neki: »A fiad él.« És hitt ő és egész házanépe.

2.) Szövegösszehasonlítás

Azonosságok

Mindhárom gyógyítástörténetnek azonos a felépítése:

A bevezetésben megjelennek a szereplők, Jézus és a gyógyulást kérő közvetítő személy(ek).

Az előterjesztésben a közvetítő személy(ek) Jézus segítségét kéri(k) a beteg számára.

A központi részben Jézus és a gyógyulásra szoruló közvetlen kapcsolata nélkül történik meg a csoda, melyben a közvetítő személy hite nem követi a csodát, hanem megelőzi:

Jánosnál „hitt az ember a szónak, amit Jézus mondott neki”

Máténál és Lukácsnál szintén kimondja a százados, hogy elég csupán Jézus szava a gyógyuláshoz (vö. Mt 8,8-9; Lk 7,6-8)

A hit tehát mindhárom evangéliumban nem a gyógyulás csodájából következő magatartás, hanem abban való részvétel.

Jánosnál és Máténál Jézus küldi: „Menj” és mindkettőjüknél „abban az órában” következett be a gyógyulás, amikor Jézus szavai elhangzottak

Különbségek

A helyszín Jánosnál a galileai Kána, Máténál és Lukácsnál Kafarnaum.

A közvetítő személye Jánosnál királyi tisztviselő, Máténál százados, Lukácsnál a százados megbízásából a zsidó vének.

Jánosnál nincsenek kísérők, Máténál követők vannak, Lukácsnál tömeg.

Jánosnál királyi tisztviselő fia halálán van, Máténál a százados szolgája bénán fekszik és rettenetesen kínlódik és Lukácsnál a százados kedves szolgája halálos betegen fekszik.

Jánosnál és Máténál nincsenek mellékszereplők, a lukácsi történet mellékszereplői a zsidó vének, akik igyekeznek rávenni Jézust, hogy menjen és gyógyítsa meg a százados szolgáját (Lk 7,4-5).

Jánosnál Jézus nem mozdul, küldi királyi tisztviselőt: „Menj, fiad él!” (Jn 4,50)

Máténál Jézus elindul: „Megyek és meggyógyítom” (Mt 8,7).

Lukácsnál Jézus velük megy (Lk 7,6).

Szemben Jánossal és Mátéval Lukácsnál a százados nem mozog, ő van egyhelyben.

Csak Jánosnál találjuk meg a jel-csoda kapcsolatot.

Jánosnál Jézus nem méltatja a királyi tisztviselő magatartását, Máténál és Lukácsnál megdicséri: „Bizony, mondom nektek: Izraelben nem találtam ekkora hitet” (Mt 8,10; Lk 7,9)

c.) A csodaváró hittől a valódi hitig

Jézus szemrehányása „Hacsak jeleket és csodákat nem láttok, nem hisztek” (Jn 4,48) eszünkbe juttatja a többi szentírási helyet is, ahol Jézus szemére veti kortársainak, s legfőképpen a tanítványoknak, hogy mennyire hitetlenek (Mt 21,21; Mk 4,40; Lk 17,5; Mt 17,17.20; Mt 9,19.24; Lk 9,41; Jn 20,27; Mk 16,14; Mk 6,6; Mk 10,27) A hit kivétel nélkül a Jézussal való találkozásból születik, vagy jelből (csodából). Már Máténál és Lukácsnál sem a szolga gyógyulásáról szól a történet, hanem a százados hitéről. A jánosi szöveg egy egyedi sajátosságokat tartalmazó nem egészen szokványos gyógyítástörténet. Míg a szinoptikusok a százados hitét domborítják ki, János a jelek nélküli hitet, melyet a megelőző két találkozás története többszörösen aláhúz és kihangsúlyoz.

D.) Óravázlat

Feladat	Módszer	Eszközök, időtartam
1. Ének: Olyan hitet, mint a szikla	hallás után	Áldjad én lelkem az Urat c. dalgyűjtemény, 148. o. 10 perc
2. Szövegmunka: A jánosi szöveg felépítése, lásd Bevezetés 1.	csoportos munka a vezető irányításával	szentírási szöveg, tábla, kréta, jegyzetfüzet, ceruza 20 perc
3. Szövegösszehasonlítás:		
a.) A Mt 8,5-13 felépítése A Lk 7,1-10 felépítése	csoportos munka a vezető irányításával	szentírási szövegek külön lapon, tábla, kréta, jegyzetfüzet, ceruza 50 perc
b.) A Jn 4,43-54 – Mt 8,5-13 – Lk 7,1-10 szövegek összehasonlítása, lásd Bevezetés 2.		
c.) azonosságok megkeresése, aláhúzása a szövegben	egyéni munka,	színes ceruza 20 perc
d.) különbségek megkeresése, aláhúzása a szövegben	utána csoportos megbeszélés a vezető irányításával	
4. A csodaváró hittől a valódi hitig	az óravezető előadása	jegyzetfüzet, ceruza 15 perc
Lásd Alap gondolat és Bevezetés 3.	egyéni jegyzetelés	
8.) Befejező ének és ima	spontán	énekes füzet, gyertya, gyufa

Az „Élő Ige” bibliaiskola (Bibliaközpont, októbertől májusig minden hónap első hétfőjén du. 5-7-ig) harminchatodik órájának anyaga. Közreadják:

Vágvölgyi Éva óravezető
Gelley Anna munkatárs, Tarjányi Béla szakmai vezető

Ecsedy Tamás

Biblia a katekézisben

A jubileumi szentév örvendetes eseménye volt, hogy a Magyar Katolikus Püspöki Kar Országos Hitoktatási Bizottsága elkészítette a Magyar Katekétikai Direktóriumot, amelyet a Klérus Kongregáció 2000. aug. 20-án jóváhagyott. A Püspöki Kar elrendelte a direktórium bevezetését, és az a Szent István Társulat kiadásában megjelent.

A dokumentum a Katekézis Általános Direktóriuma (1997.) alapján készült a hazai viszonyokra alkalmazva. Célja a katekétikai tevékenység megújítása és hatékonyabbá tétele. Irányelveiből itt a Szentíráshoz vonatkozó részeket emeljük ki.

A katekézis forrásai közül elsőként szerepel a Szentírás (1.3.1); ezt nem mint eszközt kell tekinteni, hanem mint az élő Isten szavát, mely táplálja és alakítja az embert. A dokumentum 7. része így foglalja össze a Szentírásnak a katekézisben betöltött szerepét: »Az Egyház azt akarja, hogy a Szentírásnak kiemelkedő szerepe legyen az igeszolgálat minden területén.« Ezért a katekézisnek hiteles bevezetésnek kell lennie a Szentírás olvasásába.

A Szentírásban szereplő események üdvtörténeti jelentését kell keresni, hangsúlyozva, hogy azokban Isten önmagát és az emberek iránti szeretetét nyilatkoztatja ki. A katekézis során azokat a részeket kell a Szentírásból, különösen az Evangéliumokból kiemelni, amelyekben Krisztus személye kiemelkedik. A katekézis során a Szentírást imádságos légkörben közelítsük meg (7.1).

A katekézis révén Isten Igéje váljék a hívők mindennapi táplálékává. A Szentírás megismertetése segíti az embereket, hogy a liturgián tudatosan vehessenek részt, megértsék nyelvezetét. Fontos feladat megtanítani a növendékeket a Szentírás használatára; ezért legyen mindenkinek saját Szentírása, hogy azt rendszeresen tudja olvasni az Egyház lelkületével. Imáik forrásaként is szolgáljon a Szentírás (7.2).

A direktórium tárgyalja a Szentírás alkalmazásának lehetőségeit, összefoglalja a katekétikai-pedagógiai-módszertani szabályokat. A Szentírás üzenetének helyes megértéséhez ismerni kell a különböző for-

mákat, amelyeken keresztül Isten kinyilatkoztatja magát. Megfelelő módszerek változatos alkalmazásával segíteni kell a tanulókat a Szentírás közösségi olvasására is. Fontos pedagógiai elvek a közérthetőség, a fokozatosság, az élethelyzethez való alkalmazás (7.3).

Igen lényeges a katekéták biblikus-teológiai képzése. »A Szentírásnak kell az egész képzés lelkének lennie« (9.2.1.2). A katekézis valamennyi területén *irányelv, hogy az ne csak oktatás legyen, hanem segítse a hit szerinti életet* (9.2.2.1).

A dokumentumban leírtak értelemszerűen vonatkoznak a felnőttek katekumenátusára is, amelynek új szertartásában a hitjelöltek befogadásához tartozik a Szentírás ünnepélyes átadása.

Örömmel állapíthatjuk meg, hogy a Szent Jeromos Katolikus Bibliatársulat a direktórium irányelveinek szellemében működik, azok gyakorlati megvalósítását segíti. Főbb tevékenységi körei az alapszabály szerint: a Szentírás ismeretének és életreváltásának előmozdítása, a Szentírás kiadása és terjesztése, az egyéni és közösségi bibliaolvasás elősegítése, bibliaóra-vezetők felkészítése és továbbképzése, biblikus szakkönyvek és segédeszközök kiadása és terjesztése, előadások tartása, valamint mindezekben a hazai kisebbségek és a határon túli magyarság támogatása.

A Szentírás Alapítvány az illetékes hatóságtól 2001. okt. 15-én megkapta a Jótevőink 2000-es évre befizetett adójának a Szentírás Alapítvány támogatására felajánlott 1 %-át, összesen **118.000 Ft**-ot. A támogatásért hálás köszönetet mondunk.

Ebből az összegből az Alapítvány **30 db Bibliát** ajándékozott a révkomáromi (Komarno) **Marianum Egyházi Alapiskola és Gimnázium számára**. A fennmaradó összeget hasonló célra fogjuk fordítani.

Kérjük Tagtársainkat, Olvasóinkat és Jótevőinket, hogy céljaink megvalósítását továbbra is támogassák jövedelemadójuk (második) 1 %-ának felajánlásával.

A Szentírás Alapítvány adószáma: **19639886-1-42**.

OLVASÓINK KÉRDEZIK

A kérdésekre Martos Balázs teológiai professzor válaszol.

 Kérdés: Ján 7,3 szerint Jézust a rokonai Judeába akarják küldeni, hogy tanítványai is lássák tetteit. Azt jelenti ez, hogy Jézus tanítványai nagyrészt Judeában éltek? Vagy a galileaiak is inkább csak Jeruzsálemben találkozhattak vele?

Válasz: A tanítványok történetét János a következőképpen adja vissza: az első Keresztelő János tanítványai közül csatlakoznak hozzá (1,35-37), de galileai származásúak. Tanítványai jelen vannak a kánai menyegzőn (2,1-12), de a templom megtisztításának is tanúi (2,13-25). Ez alkalommal arról is olvasunk (Jn 2,23), hogy Jeruzsálemben sokan hittek Jézusban jelei miatt. Jézust követik tanítványai akkor is, amikor Galileába tartva áthalad Szamarián és egy asszonnyal beszélget Jákob kútjánál (Jn 4). A tanítványok megingásáról is tudósít az evangélium 6. fejezete, amely Galileában játszódik. Jézusnak tehát semmiképpen sem csak Júdeában és Jeruzsálemben voltak tanítványai, de János beszámol Jézus első fővárosi sikereiről, így a Jn 7,3 utalhat a Jeruzsálemben maradottakra, sőt esetleg a 6. fejezetben leírt válság után oda visszatérőkre is. A kérdést más irányból megközelítve az is elképzelhető, hogy a Jeruzsálemben művelt csodáknak nagyobb a jelentősége a nyilvánosság szempontjából (lásd 4. vers). Így a 3. vers a Jézussal együtt zárándokoló tanítványokra is vonatkozhat, akik vele mennek Jeruzsálembe, hogy ottani tetteit – végül halálának és feltámadásának jelét – lássák.

 Kérdés: Mit jelent a Jn 13,26-ban illetve Mk 14,20-ban említett bemártott kenyérdarab?

Válasz: Márk 14,20 és hozzá hasonlóan Mt 26,23 szerint Jézus és Júdás egyszerre nyúlnak az asztal közepén lévő közös tálba. János elbeszélése szerint, amely az előzőektől függetlennek látszik, csak Jézus nyúl a közös tálba, hogy a bemártott falatot Júdásnak adja. János elbeszélése Jézus mindvégig (13,1) kezdeményező szeretetére emlékeztet, amellyel Júdáshoz fordul. Kettőjük kapcsolata a végsőkig felkínált szeretet elutasításának drámája. Ha az utolsó vacsora a zsidóknál szo-

kásos húsvéti vacsora volt, amit csak a szinoptikus evangéliumok alapján tételeznek fel bizonyos kutatók, akkor a bemártott falat a keserű szószba mártott zöldségeket jelenti, amelyeket a főétkezés előtt fogyasztottak el. Az itt használt görög *pszóimon* szó általában kenyérdarabra vonatkozik, de nem mindig. János evangéliuma nem beszél egyértelműen az eukarisztia alapításáról, nem valószínű tehát, hogy Jézus „megáldoztatta” Júdást, aki ezután – a méltatlan vétel miatt – véglegesen eltelik a gonosszal. Valószínűbb, hogy Jézus a keleti ember vendégszeretetének gesztusát ismétli. Hasonló helyzetet feltételez Rút 2,14: „Gyere ide, egyél az eledelből, és mártsd be falatodat az ecetbe!”

 Kérdés: Theodorósz küroszi püspök írja »Az Úr megtestesülése« című értekezésében: »Önkéntes készséggel vállalja Jézus azokat a szenvedéseket, amelyeket a Szentírás megjövendölt róla.« Többen mondták már nekem, hogy Júdásnak kötelessége volt elárulni Jézust, mert az meg volt írva előre. – Mi az összefüggés az előre megjövendölt dolgok és saját szabad akaratunk, személyes felelőségünk között?

Válasz: Bevezetőül egy kérdés: tudhat-e Isten valamiről úgy, hogy azt ugyanakkor nem akarja? A válasz minden bizonnyal igenlő, hiszen Isten például tud a rosszról, de azt nem akarja. Hogyan érvényes ez az állításunk a jövőre nézve? Isten tudhat valamit előre úgy, hogy azt nem akarja. Isten mindentudása a jövőre is vonatkozik, hiszen Isten nem az időben él, számára a világ történései nem jelentenek változást. Ha ezt az igenlő választ az emberre is kiterjesztjük, akkor így hangzik: Isten előre tudja, hogy hogyan dönt majd az ember, anélkül, hogy ezt a döntést isteni akaratával befolyásolná, és ezáltal az ember szabad akaratát megszüntetné. A végső soron Istentől származó jövendölés tehát nem feltétlenül fejezi ki az ő akaratát, hanem csak az ő tudását. Júdásnak nem kellett elárulnia Jézust, még ha Isten tudta is, hogy ezt fogja tenni. Az üdvösség másképpen is megvalósulhatott volna.

A kérdésben idézett teológusok mondása inkább arra az igazságra emlékeztethet minket, hogy Isten még a rossz ilyen előre tudását is üdvösségünk érdekében használja fel. A rossznak tehát – legalábbis az egyes személyeknél tágabb összefüggésben – nincs abszolút értéke, már vereséget szenvedett. A jövendölésekről szólva ugyanakkor meg kell jegyezni, hogy azok a Szentírásban sohasem csupán a jövő tudását,

hanem inkább a jelen alakítását szolgálják. Nemcsak ismeretet közölnek, hanem megtérésre szólítanak.

 Kérdés: A Teremtés könyvében három hasonló – valószínűleg közös gyökerű – történetet olvashatunk a pátriárkák korából: 12,10-20; 20,1-18; 26,1-11. Közvetít-e valamilyen tanítást ezek sorrendje, tekintettel a bennük lévő eltérésekre?

Válasz: A három idézett elbeszélés szemmel láthatóan lényegileg azonos fordulatokkal egy és ugyanazon témát dolgozza fel. Még a főszereplők között is találunk egyezéseket, hiszen Sára és Ábrahám az első két történetnek, Abimelek, Gerár királya pedig a másodiknak és a harmadiknak közös szereplője. Úgy tűnik, hogy az ismétlődő események ellenére a szereplők reakciói nem változnak, az idegen uralkodó valójában mindig emberségesebb és istenfélőbb, mint ahogy azt Ábrahám illetve Izsák elképzelték. Az elbeszélések közötti különbségekből tehát nehéz valamilyen tanulságot vagy tanítást levonni. Az az érzésünk, hogy a három történetet akár fel is cserélhetnénk egymással. A meglévő különbségek ugyanakkor egyenként sajátos jelleget kölcsönöznek nekik. Az első elbeszélés hangsúlyozza, hogy Sára Ábrahám felesége, és nem csupán egy „szép asszony” (10,12). Az Ábrahám-cilusban ugyanakkor sajátos szerepe, hogy Ábrahám meggazdagodását segíti elő. A második elbeszélésben mindenki igazolni próbálja cselekedeteit, még Isten is. Problémája tehát a bűnösség. A harmadik elbeszélés sajátossága, hogy Izsák olyan veszélytől óvja feleségét, amely valójában nem is létezik, hiszen Abimelek nem is veszi magához Rebekát.

Helyesbítés – Előző számunkban Kocsi György professzor cikkében (*A Pentateuchus és a Genézis könyvének néhány szerkesztési és teológiai szempontja*) sajnálatos módon több alkalommal hibásan írtunk egy nevet. A 10-12. oldalakon Atrahéasjās formában szereplő név helyesen a következő: Atrahazisz. A hibáért a Szerző és az Olvasók elnézését kérjük. A Szerkesztőség.

Biblikus folyóiratok szemléje

A *Biblica* 2001. évi 2. számában David Volgger a *Bölcsesség könyvének címzettjeit* keresi. Következtetése: a szerző a könyvet jómódú, művelt, a zsidó hagyományok iránt érdeklődő pogány személyeknek szánta. Célját mutatja, hogy fontos szerepe van a megtérésnek, a legfontosabb kérdések újragondolásának (pl. 3-5. fejezet). – John Paul Heil *Szent Pál Filemonhoz írt levelét* 9 egységre osztja, amelyek témái a középső (a 14. vers) körül tükörszimmetrikusak. Ebből arra következtet, hogy Pál Filemon önkéntes »jótéteményét« várja: szabadítsa fel Onezimumsz, és küldje Pálhoz az evangélium szolgálatára. – A Jel 4,11-ben szereplő »Urunk, Istenünk« kifejezést általában Domitianus »dominus et deus noster« felségcíme keresztény ellenpárjának tartják. Floyd O. Parker kimutatja, hogy ezt a címet már korábban alkalmazták uralkodókra (így pl. Augustusz császárra is), és több helyen előfordul az Ószövetségben, valamint pl. Philó műveiben. Nem fogadja el Jel 4,11 és Jel 13 egymáshoz és Domitianushoz való kapcsolását. (A Jel 4-5-ben leírt látomások a császári udvar szertartásai helyett inkább Dániel könyvére emlékeztetnek.) Így a felsorolt szövegrészekből *nem lehet a Jelenések könyve Domitianus-korabeli vagy későbbi megírására következtetni*. – Jan Joosten *Iz 6,9-10-ről* megállapítja és számos példával valószínűsíti, hogy ú.n. ál-idézet: nem Isten szavai, hanem Izajás missziójának utólagos, visszatekintő értékelése. – Anne E. Gardner vitatja azt a nézetet, hogy a *Dán 7,2-14-beli látomás képi háttere* kánaáni mítoszokból ered; a Babilonban író szerzőhöz eljuttatott ilyen hatás bibliai követítéssel, de kétségtelen az Enuma Elis mezopotámiai eposz közvetlen hatása. – Terrance Callan a *2 Pét levél krisztológiáját* vizsgálja. A levél sok helyen Istennek mondja Jézust, tanúsítja, hogy Isten Fia, és egyaránt használja az »Úr« nevet az Atyaistenre és Jézusra. De ez még nem jelenti a Szentháromság hitét; a korabeli görög nyelvhasználatban kiemelkedő embereket is neveztek »isten«-nek. – Brendan Byrne S.J. dicséri *Andrzej Gieniusz* (University of South Florida) doktori értekezését *Róm 8,18-30-ról*. Az értekezés szerint ez a szakasz nem csak a jelen szenvedés és a jövő dicsőség összemérhetetlenségét fejezi ki, hanem sokkal inkább az üdvösség bi-

zonyosságát annak ellenére, hogy még a beteljesületlenség, a szenvedés állapotában élünk.

Ugyanennek a folyóiratnak idei 3. számában Jan Lambrecht S.J. *Szent Pál* 2 Kor 10-13-beli »*balga beszédének*« szerkezetét, és főleg – az érzelmi vonatkozások ellenére – a levélbe való gondos, tudatos beillesztését mutatja be. A tanulmány lényeges eredményeit a szerző a Pápai Biblikus Intézetben búcsúbeszédként mondta el olasz nyelven 2001.máj.22-én. – Gerhard Dautzenberg *2 Kor 4,1-6* néhány részletének (főleg a 4. és 6. versnek, amelyek Pál meghívásának eseményét is tükrözik) alapos vizsgálatával kiemeli Krisztusnak, mint Isten képmásának jelentését, a sátánnak e világ isteneként való meghatározását, s azt, hogy a Szent Pál által hirdetett evangélium Krisztus dicsőségéről szól. – Richard Whitekettle tanulmánya abból indul ki, hogy *a szárazföldi állatokat kétféle héber összefoglaló nevük két csoportra osztja*. Több változat megvizsgálása után abban látja a megkülönböztetés alapját, hogy haladáskor ez egyik csoport teste a talajjal párhuzamos síkban mozog (pl. kígyó, gyík, skorpió, sőt patkány is), a másiké egyetlen, a talajra merőleges síkban marad (pl. ló, nyúl, teve). – Alfred Marx a »Papi kódex« szerinti *tisztátalanságokat* két csoportba sorolja: a halállal ill. a sexualitással kapcsolatosakra. Függetlenül ősi eredetűktől, a szentírási újraértelmezés mindkét csoportot a bűnbeesésre vezeti vissza. – Herbert Migsch *Jer 35,14* szövegének olyan értelmezése mellett foglal állást (az egész szakasz tartalmi összefüggése alapján), hogy a rekabíták Jonadáb összes parancsait betartották. (Így teljes az összhang a 18-19. verssel.) – John G. Kilgallen S.J. kifejti, hogy a meggörnyedt asszony meggyógyítása (*Lk 13,10-17*) – a »párjának« tekintett *Lk 14,1-6*-tól eltérően – a Jézus egyik feladatát képező *munka szükségességét* állítja elének, amely különösen illik Isten szabadító tetteinek emléknapijához (a szombathoz), és hozzátartozik a *mielőbbi megtérés* szolgálatához (*Lk 13,1-5.6-9*).

A *Biblische Zeitschrift* 2001. évi 1. számában David Volgger *Ábrahám próbatételéről* ír (Ter 22,1-19), a szöveg alapos elemzésével. A jól ismert üzeneteken kívül (Ábrahám engedelmessége, emberáldozat tilalma) több más szempontra is felfigyelhetünk: Izsák feláldozását – 22,2-ben – Elohim parancsolja, mintegy az addigi idő hagyományaként, és – 22,11-12-ben – Jahve angyala tiltja meg: a szöveg kiemeli »a

helyet, amelyet majd Isten mutat«, utalva a későbbi Templomra; 22,16-18-ban az Ábrahámnak szóló ígért az összes népek áldásával kapcsolódik stb. – Georg Steins azt vizsgálja, mit jelent a Sinai-hegyi törvényadás bevezetőjében (Kiv 19,3-8): ti lesztek »az én papi királyságom«. Ez az ígért Izrael rendkívüli méltóságát fejezi ki: a nép törvényt kap királyától, az Úrtól. (A papság alapfeladata a Tóra közvetítése volt.) – Harald Martin Wahl arra keres választ, hogy *Eszter könyvének héber szövegében miért nem szerepel Isten*. Következtetése az, hogy a Purim ünnepet a szétszórásban élő zsidók így tudták saját ünnepükként elfogadtatni a perzsa hatóságokkal. (A könyv 9-10. fejezete a későbbi hellén korból való kiegészítés.) A szöveg sokszoros, rejtett Istenre utalását a zsidó közösségek jól felismerhették. – Stephanie von Dobbeler *Mt 15,1-20-ból* (főleg annak Mk 7,1-23-mal való részletes összehasonlításából) arra következtet, hogy az evangélista – Jézus új tanításának változatlan hirdetésével – *igyekszik megakadályozni saját keresztény közösségének (ill. olvasóinak) a zsidóságtól való teljes elszakadását*. – Gerd Häfner egy rövid eszme-futtatásában a mellett érvel, hogy Gal 1,9 első mondata nem *Szent Pálnak egy korábbi kijelentésére*, hanem a közvetlenül előtte álló mondatra vonatkozik, annak nyomatékosításaként.

Ugyanannak a folyóiratnak 2. számában Christian Frevel bemutatja, hogy a *Második Törvénykönyv 34. fejezete* (a Ter-ig visszanyúló és Józs-ig előremutató kapcsolódásaival) középponti helyet foglal el a Penta-, sőt a Hexateuchusban. Ez a könyvgyűttes Isten Izraelre irányuló tetteinek »mózesi korszakát« fogja össze. – Andreas Kunz *Jób 31* alapján megállapítja, hogy a szerző ismerte a *túlvilági ítéletre* vonatkozó egyiptomi felfogást, de a hasonlóságok ellenére Jób könyve csak az igaz ember *evilági sorsáról* szól. – Erich Seitz rövid cikkében (nyelvi alapon) azt bizonyítja, hogy *Zsid 13,3* végének helyes fordítása: »mintha ti magatok is az ő testükben lennétek«. – A folyóirat beszámol a *németnyelvű katolikus újszövetségi bibliatudósok* két évente szokásos konferenciájáról, amely idén (2001. ápr.2-6., Leuven) az ószövetségiiek részvételével folyt. Fő témája »Izrael Istene az Újszövetség tanúságában« volt. A 4 fő előadás: W.H.Schmidt »Hogyan beszél az Ószövetség Istenről?« – J.Schlosser »Jézus Istene«. – U.Busse »Krisztológia és

teológia az evangéliumokban«. – G. Dautzenberg »Az istenkérdés Róm 9-11 szerint«.

Vetus Testamentum 1/2001. számában W. Boyd Barrick új feltevést közöl *Júda és Izrael 9. század közepén élt uralkodóinak* a Bibliában nem egyértelműen meghatározott rokoni kapcsolatairól. Eszerint Jozafát ismeretlen nevű elsőszülött fia (Atalja férje és a még kiskorú Ahaszja apja) korán meghalt, s így Jozafát után fiatalabbik fia, Jorám lett Júda királya. Ő az izraeli Acháb és Jezabel ismeretlen nevű lányát vette feleségül, s amikor sógora, az Izraelben uralkodó Ahaszja (Acháb és Jezabel fia) meghalt, Izraelnek is királya lett! Jorám halála után az előbb kiskorúként említett Ahaszja volt rövid ideig Júda uralkodója, s őt követte anyja, Atalja. – Michael V. Fox korrigálni akarja azt a felfogást, amely *József történetét bölcsességi írásnak* nevezi. A József-történetben megjelenő bölcsesség más jellegű, mint a hagyományos bibliai bölcsesség (pl. a Példabeszédek vagy Sírák fia könyvének gyakorlati, etikai szabályai): nem a mindennapi tapasztalatból és az emberi okoskodásból ered, hanem inkább prófétai jellegű (tehát Isten üzenete, mint pl. Dániel könyve). – Bertram Herr a 2 Kir 12,5-7 példáján (a 2 Kir 22,4-7.9 figyelembevételével) bemutatja, hogy a *deuteronomista történeti mű a fogság után számos helyen módosulhatott* a papi irat szellemében. Az alapos egzegézis a rétegek szétválasztásával segítheti a történelem helyes megismerését. – R. W. L. Moberly Iz 1-12 egész szövegének alapos vizsgálatával azt állapítja meg, hogy az *Iz 5,16-ban szereplő ítélet és igazságosság* nem Istennek Izraelt jogosan sújtó büntetését jelenti, hanem az ítélő Isten által Izraeltől, mint az Ő szentségének tükörképétől elvárt igaz magatartást. – Helena Zlotnick Sivan azt javasolja: vegyük észre, hogy a *Ter 34-ben* és a *Szám 25-ben* leírt bosszúálló büntetések (egy ezekkel rokonítható római mitológiai történethez hasonlóan) a közösségi érdek, a pátriárkai (ill. papi) uralom, valamint a népi önazonosság kérdéséről is szólnak.

Ugyanannak a folyóiratnak 2/2001. számában Uwe Becker *Ámosz látomásait* vizsgálja. Következtetése, hogy a látomásokat egyetlen teológiai gondolatmenet részeként kell felfognunk, mint a teremtés ajándékának »visszavételét« a vétkes Izraeltől. Az Ám 7,2-ben és 7,5-ben szereplő kérések tehát nem igazolják, de a Biblia több más helye bizonyítja, hogy a népért vagy egyes személyekért mondott kérés-ima a

proféták tevékenységéhez tartozott. – S.Nikaido Hágár és Izmael példáján igazolja, hogy bár több helyen azonos kifejezéseket, mondatokat olvashatunk róluk, mint a Biblia fontosabb szereplőiről (pl. Ábrahámról, Józsefről), ez nem utal sem történeti, sem eszmei hasonlóságra; ilyent tehát általában *maga a szövegazonosság* nem jelent. – Eyal Regev a Pentateuchusban *párhuzamosan szereplő deuteronomiumi és papi kultikus szabályok* eredetét a »szentség« fogalmának eltéréseivel magyarázza (statikus, azaz a szövetségkötéssel létrejött ill. dinamikus, azaz állandóan megújítandó állapot). Mind a Bibliában, mind a nép történetében mindkettő érvényesült.

Ugyanannak a folyóiratnak 3/2001. számában Uwe F.W.Bauer *a 114. zsoltárt* elemzi önmagában, majd a Biblia más szövegeivel való kapcsolatában. Jahve Izraelnek (1.szakasz), de az egész földnek is (4.szakasz) királya, nem eszkatologikus, hanem jelenidejű értelemben. A héber szövegben a szavak száma $2 \times 12 + 2 \times 14$, Izrael ill. az összes népek jelképeként. – Elisabeth Boase *Izsák szerepét* vizsgálja a hagyományban ill. a Bibliában. Bár kevesebb történet fűződik hozzá, mégis fontos láncszeme a folytonosságnak: a hagyomány és az ígéretek továbbadója. Gyengébb személyiség, de a diakronikus elemzés mutatja, hogy voltak eredetileg hozzá fűződő hagyományok (Ter 26), amelyekkel ő gazdagította Ábrahámot. – Evangelia G.Dafni *Óz 9,12* görög (LXX) szövegének a hébertől való eltéréséről megállapítja, hogy az tudatos, teológiaiilag eltérő szövegváltozat, amely Óz 1-3 szellemében Isten és Izrael kapcsolatát a férfi és nő házassági kapcsolatához hasonlítja. – Johan Yeong Sik Pahk nyelvi és tartalmi alapon bizonyítja, hogy *Préd 9,9* a megszólított olvasó szeretett, Isten által neki juttatott *feleségére* vonatkozik (nem bármely asszonyra). – Herbert Migsch rövid megjegyzésként felhívja a figyelmet arra, hogy *Jer 35,3* végének helyes fordítása: »és a rekabíták nemzetségének összes többi tagjait«.

A *Novum Testamentum* 3/2001. évi számában S.R.Llewelyn számos érveléssel támasztja alá, hogy 1 Kor 16,2-ben és Csel 20,7-ben is *a hét első napja* a keresztyén összejövetel időpontját jelöli, és Jel 1,10 *az Úr napja* elnevezés használatát igazolja (s ez valószínűen a vasárnapot jelenti). – Johan S.Vos Szent Pál egyes érveléseiben (pl. Róm 1,18-3,20 több részlete, vagy 10,5-11) a »szofisztikus stratégiához« való hasonlóságot vizsgálja. Ezekben nehéz követni Pált (v.ö. 2

Pét 3,15-16), de igen nehéz vitatni is. – Eric K.C. Wong azt vizsgálja, hogy *Jézusnak* a szinoptikus evangéliumokban szereplő *erkölcsi tanításai* (pl. ellenségszeretet, ételekre vonatkozó szabadság) hogyan szerepelnek *Róm 12-14-ben*. Szent Pál ezeket nagyobb összefüggésbe ágyazza, és (mivel »konszolidált« közösséghez szól, akik óvakodnak a radikális prédikátoroktól) kerüli Jézus szélsőséges megfogalmazásait, természetesen a lényeg megtartásával, sőt bővebb kifejtésével. Sokat beszél Jézusról a kereszt és a feltámadás fényében, de szavait – a többi apostoli levelekhez hasonlóan – alig idézi.

A Zeitschrift für die Alttestamentliche Wissenschaft 2001. évi 1. száma közli Rimon Kasher tanulmányát, amely a *Hiszkija király betegségével* foglalkozó 3 bibliai szövegrészt (Iz 38; 2 Kir 20; 2 Krón 32) vizsgálja. A három szerző (szerkesztő) eltérően fogja fel a próféta és a király feladatát, és másként értékeli konkrét viselkedésüket. – Siegfried Kreuzer »Vajon Saul is volt a filiszteusok között?« címmel érdekes feltevést fogalmaz meg. Tény, hogy Saul az északi országrészben filiszteus őrhelyek közelében székelt; egész Palesztinából a filiszteusokhoz jártak – szinte zavartalanul, békésen – fémszerszámokért; később Dávid délen töltött be a filiszteusokat szolgáló stabilizáló szerepet. Tehát *a későbbi Dávid-országa eleinte filiszteus alárendeltségben vagy szövetségben fejlődött és erősödött meg.*

Ugyanennek a folyóiratnak 2. számában Ludwig Schmidt *Izrael kiváltságos helyzetét* vizsgálja »A Szövetség könyve« keretét képező két szövegrész (Kiv 19,3-8; 24,3-8) alapján. Kiv 19,5-6 csak ajánlat, amelyhez követelmények fűződnek. Mózes csak a nép ígéreteinek elhengzása után szenteli papokká és szent néppé Izraelt. Ez megfelel a fogság utáni felfogásnak: a hangsúlyt Isten cselekvéséről az emberi tettekre helyezik, a Törvény önálló jelentőséget kap. – Mark J. Boda »liturgikus ablak«-nak nevezi *Jer 14,1-15,4* könyörgő és válaszoló verseit. Megjelenik bennük a korábbi panaszkodó és a későbbi bűnbánati ima-műfaj is; egyrészt Jahve már döntött a büntetésről (15,1-4), másrészt 14,19-21 (Lev 26,40 szellemében) mégis felveti a szabadulás lehetőségét. (Hasonló helyzetben másféle ima pl. *Jer 32,17-25.*) – Victor Avigdor Hurowitz *a Példabeszédek könyve 31. fejezetéről* azt állítja, hogy annak *2 része egységet alkot*, mert az 1-9. és a 20-31.v. két szakasz között khiasztikus szimmetria van; emellett az egész feje-

zetben két téma (asszonyok és bor) kiasztikus átlapolásban változtatja egymást. Így az egész könyv 7 részből áll (v.ö. 9,1: a bölcsesség hét-oszlopos háza): 1-9 / 10,1-22,16 / 22,17-24,22 / 24,23-34 / 25-29 / 30 / 31 . – Dominic Rudman megállapítja, hogy a »*Seol*« egyes leírásai (pl. Zsolt 69,2-3.15-16; 88,8) *vízzel kapcsolatosak*¹; ez a káosz ősi elképzelését, s így az Isten teremtett világából való kizártságot tükrözheti.

A **Bibél heute** 2001. évi 2. száma főként Máté evangéliumával foglalkozik. Boris Repschinski S.J. *a szombati kalász-tépdésés* (Mt 12,1-8) kapcsán mutatja be, hogy Máté szerint *Jézus a változatlanul érvényes törvény igazi tanítója*. A történet Mk 2,23-28-ban is szerepel; kétségkívül hiteles (jézusi), de a 2,27-28-beli indoklás sok ezegéta szerint az ősegyház kiegészítése. Máté több kisebb változtatás mellett figyelembeveszi a korabeli törvénytárgy szabályát: parancsot nem lehet történeti alapon érvényteleníteni. Ő a Jézus által említett történetből (1 Sám 21,2-7) a papok előírásos szombati »munkáját« állítja szembe a munka-tilalommal: még kevésbé tilos a tanítványok tette, akik Jézust, a templomnál nagyobbat szolgálják. Máté még egy prófétai alapú többlet-érvet is hozzáfűz: a két előírás közül Isten irgalmassága szerint kell döntenet! Végül elhagyja a többféleképpen magyarázható érvet (a »szombat lett az emberért«); elég az Emberfia hatalmára hivatkozni, hiszen az a 6. vers alapján még nyilvánvalóbb, mint Márknál. Máté az Istennel való élő kapcsolatban áthidalja a változatlan hagyomány és az új tanítás közti feszültséget.

Ugyanennek a folyóiratnak a 3. száma igen érdekesen, különféle műfajú, elgondolkodtató írásokban mutat be *emberpárokat az Ószövetségből*. *Abrahám és Lót*: a szükségszerű szétválás – szakítás nélkül. *Ráchel és Lea*: versengésre kényszerítve, de végül testvéri egyetértésre jutva. *Sámson és Delila*: volt-e egyáltalán igazi komoly kapcsolatuk? Majd egyetlen történetben a párok sokasága: a bátor *Elimelek* és a kedves *Noémi*; a szinte csak nevükkel, rövid és gyermektelen életükkel jellemzett *Mahálon és Kelion*; özvegyeik: az ismert nehéz sorsot választó *Orfa*, s az anyósát idegenbe követő *Rút*; végül a két egymást segítő özvegy, *Noémi és Rút*. *Saul (ill. Isbaál) és Dávid*: Isten válasz-

¹ Ez a magyar fordításokból sokszor nem tűnik ki.

tottjai és egymás versenytársai. *Támár és Ánnon*: »kényszerpár« (hasztalan védekezés az erőszak ellen). *Vásti és Artaxerxész*: egy ünnepen nagylelkűnek mutatkozó király, és az ezt ellenszegülésre használó királyné.

A *Journal of Biblical Literature* 2001. évi 2. számában Donald F. Murray megállapítja, hogy *2 Kir befejezése* inkább melankolikus, mint reményteli. Evilmerodák kegyes, de Joachin élete végéig szolga marad; *nincs szó a dávidi királyság folytatódásáról* és a nép jövőjéről sem. (Joachin nem tart bűnbánatot, ellentétben 1 Kir 8,47-48 feltételével.) *2 Krón befejezése* hallgat Júda királyairól, de *a népnek új jövőt hirdet*. Júda pusztulása (2 Krón 36,20-21) és jövője (36,22-23) Jahve műve. – Jerome H. Neyrey S.J. ókori irodalmi szövegekkel bizonyítja, hogy a »nemeslelkű halál« (kalósz apothanein) jól meghatározott fogalom volt, amit az iskolában is tanítottak. A János-evangélium szerzője zsidó alapról indulva asszimilálta és *Jézusra alkalmazta* ezt a hellénista fogalmat, amelynek jegyei *Jn 10,11-18-ban* és *Jn 11,45-53-ban* világosan megjelennek. Hasonló utalások: *Jn 15,13; 12,23; 17,1; 18,1-11*. Péter először gyávának bizonyul (13,37-38; 18,17.25-27), de később – vállalva a jó pásztor feladatait – méltó lesz a »nemeslelkű halálra« (21,19). – David G. Horrell megállapítja, hogy a *Szent Pál* korábbi leveleiben szokásos »testvérek« megszólítás később ritkul, és inkább a közösség neve (»Isten háza«, pl. 1 Tim 3,5.15) szerepel, jelezve *az Egyház szervezetének kialakulását*. – Paul A. Holloway példákkal szemlélteti, hogy *Szent Pál* szemléletesen és meggyőző erővel alkalmazza a hiányos szillogizmus (enthyméme) módszerét, pl. Gal 2,14; 3,3; 4,16; 1 Kor 6,1-3; 6,15; 2 Kor 2,2; Róm 6,1; 7,1; 7,13; 8,31-32; 14,15; 14,20. Aranyszájú Szent János is dicséri Pált, aki ezzel »gyorsan célt ér«. A módszer a korabeli latin retorikának is kedvelt eszköze volt. – Tod Linafelt (egy 1974-ben megjelent cikkel szemben) azt fejti ki, hogy *a Siralmak legutolsó verse* (5,22) tudatosan csonka mondat: az imádkozó mintegy várja Isten döntését.²

² Ezt katolikus magyar fordításaink kérdőmonddal jól érzékeltetik.

INNEN-ONNAN

Áron Edom határán, Hór hegyén halt meg (Szám 20,22-30). A Welt und Umwelt der Bibel (1/2001) képeket közöl a Petra közelében emelkedő 1400 m magas Dzsebel an-Nabi Harun (Áron próféta hegye) tetején álló, *Áron sírjaként* tisztelt türbéről, belsejében kenotáfiummal. Áronnak a Koránban is megtisztelő szerepe van (próféta, Isten küldötte, Mózes segítője). A türbét muzulmán őr gondozza, és muzulmán zarándokok buzgón látogatják. (Jelenleg – a túristák zavaró hatása miatt – mások nem is kereshetik fel.) A közelben lévő »Mirjám sírja« (kápólna-rom) aligha lehet hiteles (ld. Szám 20,1).

A Holt-tenger déli végéhez közeli hegyoldalon, az ismert Madabamozaikon is megjelölt helyen 1983-ban felfedezték, majd 1988-1998 között feltárták annak a *keresztény templomnak és kolostornak* a maradványait, ahol *Lót emlékét tisztelték*. Az 5-7. században működő kolostorban kb. 100 szerzetes élhetett, mellette zarándokház állt, a közelben pedig remetecellák voltak, és a mozaikpadlós templomból lépcsőn lehetett lemenni Lót barlangjába (Ter 19,30). (Welt und Umwelt der Bibel 1/2001)

Kumrán közelében feltártak egy mauzóleumot, egy sírt, továbbá egy 2000 éve lakóhelyül szolgált barlangot. Sajnos, az ásítás megkezdése előtt a helyet rablók fosztották ki, így csontokon és gyékény-, valamint kecskeszőr-fonatokon kívül csak egy fémkoporsó alsó része került a régészek kezébe. (Élet és tudomány, 2001. VIII.10.)

A Katolikus Bibliaszövetség nagy gondossággal, a világ különböző részein működő tagjainak együttműködésével készül a 2002. szeptemberében Beirutban megtartandó hatodik világkongresszusára, amelynek mottója: »*Isten Szavával járjuk az utat pluralista világunkban.*« (KBF Wohltäterbrief, 2001.ápr.)

A Biblia heute 3/2001. száma hírt ad arról, hogy Németországban a Katolikus és az Evangélikus Egyház – más keresztény szervezetekkel egyetértésben – a 2003. évet »*a Biblia évének*« nyilvánította; megkezdték az erre való felkészülést.

Vágvölgyi Éva

Bibliaapostolképző Kiskunhalason

Az utolsó októberi hétfőjén Kiskunhalason tartottunk biblia-apostolképző szemináriumot. Még a nyáron rögzítettük Vangel Imre plébános atyával a dátumot, és akkor még senki sem sejtette, hogy a sok ünnepnap miatt ez a szombat munkanap lesz. Mikor kiderült, mi azt javasoltuk, hogy talán halasszuk máskorra, de Imre atya azt mondta, hogy már olyan régóta szeretné és mindig odébb tolódik valami miatt, ne törődjünk semmivel, tartsuk csak most. Jó, mondtuk, és azt gondoltuk, hogy nagyon szűkkörű lesz ilyen körülmények között ez a szeminárium. Még egy nehézséggel tetéződött ez a hétfője, hogy fennállásunk óta először, a körülmények miatt, nem lehet bentlakásos. A szemináriumnak a Szent József Katolikus Általános Iskola adott helyet, étkezést biztosított, de a résztvevők otthon aludtak. Legnagyobb meglepetésünkre hét elején harminc fölött volt a jelentkezők létszáma, és ez egészen ámulattá fokozódott, amikor péntek reggel Imre atya felhívott, hogy negyvenkilencen vannak, nem baj-e. Nem volt baj, csak

Vidám este ('szoborépítés')

A kiskunhalasi szeminárium résztvevői

nem akartunk hinni a fülünknek. Érkezésünkkor az iskolában Szilágyiné Kósa Erzsébet igazgatónő fogadott bennünket nagyon kedvesen és a gyülekező hallgatóság. Péntek este hetvenen hallgatták Tárjányi professzor úr nyitóelőadását az iskola gyönyörű halljában (ezen nem csak a szemináriumra jelentkeztettek, hanem más érdeklődők is résztvehetek). A népes érdeklődők után a második meglepetést a környezet jelentette. Mintha nem is általános iskolában lennénk, tisztaság és jó illat volt mindenütt, tiszta, össze nem rugdalt falak, és a folyósok telis-tele voltak gyönyörű, zöld növényekkel. Tréfásan meg is kérdeztem, hogy mit csinálnak, tán összekötözik a gyerekek kezét-lábát, hogy nem tesznek semmit tönkre?

Imre atya szervező munkáját dicsérte, hogy a város két plébániáján zajló eleven hitélet mindenfajta lelkiisége és kisközössége képviseltette magát a szemináriumon, a neokatekumenektől a karitás csoportokig és cserkészvezetőikig, sőt a befogadó iskola több tanára is. Miután csak négyen voltunk munkatársak, a kiscsoportos munka vezetésébe is bekapcsolódtak a résztvevők, és nagyon jól helytálltak. Nehézséget jelentett (de egyben lehetőséget is adott az egymás iránti szeretet megnyilvánulására), hogy a programok este fél tíz-tízíg tartottak, és reggel fél

nyolcra már vissza kellett érniük (az egyik néni három és fél kilométerről jött kerékpárral, őt például valaki autóval hazavitte este, és reggel el is hozta). Minden módszert nyitottan és örömmel fogadtak, és azzal az elhatározással, hogy a közösségükben használni fogják. Mindkét plébánia plébánosa, Imre atya és Pál atya végig részt vett (természetesen apróbb megszakításokkal, temetés, szentmise miatt). Megértettük, hogy a nagy érdeklődés az ő Szentírás iránti szeretetük és évek hosszú során át folyó lelki nevelő munkájuk gyümölcse.

A résztvevők visszajelzéseiből:

– Hálát adok az Úrnak, hogy jelen lehettem ezen a kurzuson, amely mindvégig bensőséges, szeretetteljes légkörben folyt. Felemelő érzés volt. Nagyon köszönöm a Szent Jeromos Bibliatársulat munkatársainak azt a hozzáállást, áldozatot, munkálkodást, amellyel megajándékoztak sokunkat. Közvetlenségük, nyíltszívűségük nagyban segített, bátorított bennünket (mezei) bibliaforgatókat is az aktív részvételre. Így újabb indítást érzek, hogy merjem közvetlen környezetem felé is mondani a Szót, és másokat is próbálni közelebb hozni–segíteni ebben – Istenez.

– Nagyon szép, értékes és gazdagító volt számomra ez a kurzus. Hála legyen Istennek ÉRTETEK, és azért, hogy itt lehettem. Bízva az Úr mindenhatóságában remélem, hogy talál rá módot, hogy én is tudjak valamit továbbadni az itt tanultakból, s hogy életemet ennek a tanításnak a fényében tudjam élni. Ezért kérem a Ti imáitokat is!

– Az itt hallottakat, tapasztalatokat szeretném hasznosítani pedagógiai munkám során. Sok segítséget kaptam, hogy a nagyon hátrányos helyzetű gyerekeket a Szentírás segítségével a szépre, a jóra neveljem. Köszönöm!

– Igen sokat kaptam ezen a szemináriumon. A legnagyobb: a Szentírás-olvasást jobban az életem részévé akarom tenni! Felismeréseimet, élményeimet családommal szeretném megosztani.

– Igazán hálás vagyok Nektek, mert fáradhatatlanul dolgoztok azon, hogy jobban megismerjük, megértsük Isten akaratát, üzenetét. Itt marasztalnálak benneteket, hogy mindig kéznél legyetek, mert nem csak kenyérrel él az ember, a tudásra, ismeretekre is nagy szükségem van.

– Különösen jó volt a közös megbeszélés. Hogy szabadok lehettünk a véleményünkben, és semmilyen kérdést sem tartottatok butának! Jó volt együtt lenni, rácsodálkozni, mennyi felfedezetlen kincs vár ránk a Szentírásban!

Társulatunk életéből

Társulatunk 2001. évi (2. rendes) közgyűlését szeptember 29-én tartottuk meg. A közgyűlésen beszámolt a Társulat éves munkájáról Vágvölgyi Eva főtitkár, továbbképzési csoportvezető, Székely István szervező, szerkesztő, Gelley Anna irodavezető, Horvay Mária, az imacsoport vezetője, és Tarjányi Béla ügyvezető elnök. A közgyűlést megelőző szentmisében hálat adtunk Isten segítő kegyelméért.

Amint ezt már közöltük, Társulatunk neve módosult (**Szent Jeromos Katolikus Bibliatársulat**), ennek kapcsán megszűnt az eddigi székhely is (Szív u. 51). ***Mind a Társulatnak, mind a Szentírás Alapítványnak ez a címe (székhelye) a továbbiakban: 1066 Budapest, Teréz krt. 28. I/6. (telefon, fax, adószámok változatlanok).***

Társulatunk győri munkacsoportja három év kihagyás után újra szerveződött **Dörnyei Gizella** OSB nővér kezdeményezésére. 2001. szeptember 11-én **Wolf Pál Péter** koordinátor atyával találkoztak a régi és új tagok a győri Bencés templom keresztút-kápolnájában. A koordinátor atya röviden ismertette a Társulat programját, célkitűzéseit, és beszélt a Biblia »általános használatáról«. Az október 9-i összejövetelünkön **Sulyok Elemér** OSB atya a Szentírás történelmi hitelességét emelte ki, ami a kívülállónak ill. hitetlennek is tényszerűvé, valóságossá teszi Jézus személyét, életét. November 13-i találkozásunk alkalmával is Sulyok Elemér atya beszélt: az Úr imádságának korai „használatáról”; a Miatyánkot az őskeresztények csak titokban, a beavatottakkal együtt imádkozhatták, mélyen átélve. (Huszárné Demetrovics Márta)

A **Váci egyházmegyében** október 6-án biblikus nap volt társulati tagok és meghívott érdeklődők részvételével. **Varga Lajos** c.apát, koordinátor atya megnyitó beszédében figyelmeztetett, hogy értelmünk az igazság végső kritériumaként rászorul a kinyilatkoztatott és magartatásunkkal is elfogadott hittitkokra. **Tarjányi Béla** professzor, Társulatunk ügyvezető elnökének előadása sokoldalúan bemutatta, hogy a kereszténység gyors elterjedésében milyen nagy szerepe volt a római

birodalom egész területén szétszórta élő zsidóságnak. *Székely István* társulati munkatársunk a Szent Pál által hirdetett evangélium néhány legfőbb tanításához fűzött továbbgondolásra ösztönző és lelkiismeret-ébresztő gondolatokat. Délután a jelenlévők *Vágvölgyi Éva* továbbképzési csoportvezető, Társulatunk főttkára vezetésével közösen átgondolták Jézusnak a szamariai asszonnyal való beszélgetését s annak eredményét (Ján 4,5-42). A gazdagító lelki nap hálaadó szentmisével zárult. A kiváló szervezés *Bánó Georgina* váci bibliaapostolunkat és segítőtársait dicséri.

A pásztói plébánián Konrád István diákonus vezetésével működik bibliacsoport, ebben az évben Pál apostol leveleivel foglalkoznak. A közelmúltban a „Bibliában szereplő illóolajok” című kiállítás volt látható Pásztón, melyet dr. Varga Lajos plébános ismeretett. A kiállítás anyaga a hollandiai bibliamúzeumból érkezett. A bibliacsoport hálásan emlékezik Bencsik Tibor atyára, aki az előző években vezette a csoportot. (Sándor Józsefné)

A budapesti Jeromos-esték sorában októberben *Gaal Endre* főigazgató, teológiai professzor igen világosan és érdekesen mutatta be az ószövetségi apokaliptikát megelőző eszkatológia jellemző fogalmainak, kijelentéseinek (Jahve jelenléte és uralma, szabadulás, új Jeruzsálem, új templom, új királyság, új nép) igen változatos, néha egymással ellentétes megjelenését a Biblia szövegeiben. Novemberben *Szatmári Györgyi* teológiai professzor három zsoltár (Zsolt 1; 8; 39) részletes elemzésével szemléltette azt, hogy milyen képet festenek a zsoltárok rólunk emberekről és Istennel való kapcsolatunkról.

A Jeromos esték keretében 2002. január 9-én *Cserhádi Sándor*, az Evangélikus Egyház Teológiai Akadémiájának tanára »*A jeruzsálemi kollektá kérdése a második Korintusi levélben*« címmel, február 13-án *Gánicz Endre* prefektus, teológiai professzor »*A Jelenések könyvének levelei (A laodiceai egyházhoz írott levél)*« címmel, március 13-án *Berényi István* professzor (Pázmány Bölcsészkar) »*A vallási magatartás regionális sajátosságai*« címmel tart előadást Bibliaközpontunkban (Budapest, VI. Teréz körút 28. I.em.6-7.), minden alkalommal 18 órai kezdettel.

Az Új Ember okt.14-i száma külön cikkben számolt be *az erdélyi Katolikus Magyar Bibliatársulat marosvásárhelyi új központjáról*,

amelyet Christoph Schönborn bíboros, bécsi érsek áldott meg. Ezt megelőzően a bíboros – Jakubinyi György érsek meghívására – látogatást tett több katolikus és ortodox püspöknél, továbbá a moldvai Caccia búcsújárárhelyen, majd Marosvásárhelyen a főplébánián és a Deus Providebit Tanulmányi Házban. »A Katolikus Magyar Bibliatársulat 1994.júniusában alakult meg a gyulafehérvári főegyházmegyében, de ma már a másik három erdélyi egyházmegyében is működik. Az állandó tagok száma több mint háromszáz, és számos pártoló tagjuk is van. Több mint hatvan bibliakör működik a négy erdélyi egyházmegyében, és számos kisebb bibliacsoport is alakult. Terveik között szerepel a Szent Jeromos Katolikus Bibliatársulattal közös könyvkiadás, illetve könyvszolgálat kiépítése, a társulat tagjai számára információs lap indítása, a bibliás apostolkodás, igehirdetés, katekézis továbbbi megismertetése. Az internet segítségével a közeljövőben tervezik egy virtuális Biblia-kör elindítását is.«

Tagságunk egy kis csoportja minden második héten pénteken du. 5-6-ig a Bibliaközpontban imaórát tart, hogy Isten áldását kivesdje munkánkhoz, és imaiba foglalja minden egyes társulati Tagunk, Jótevőnk és Olvasónk személyes problémáit, gondjait. Kérjük, a távolból is kapcsolódjanak be ebbe a közös imába.

A szentségimádások időpontja és az elmékedések témája (Bibliaközpont, minden második pénteken du. 5-6-ig): 2001. dec. 28.: Mt 11,25-27; 2002. jan. 11.: Zsolt 150; jan. 25.: Zsolt 117; febr. 8. Zsolt 18,32-40; febr. 22.: Zsolt 23; márc. 8.: Zsolt 81; márc. 22.: Zsolt 18,2-7; ápr. 5.: Zsolt 118.

Az a támogató együttműködés, amely megnyilvánul Társulatunk Tagjai és fizetünk Olvasói részéről levelek, javaslatok, kritikák, kétékezi segítség, ima, tagdíj, adomány és még sok más formában, igen nagy örömmel tölt el, és ezúton is szeretném mindezt a magam és mindannyiunk nevében ismételtlen szívből megköszönni!

Tarjányi Béla

Minden kedves Tagtársunknak, Jótevőnknek és Olvasónknak kegyelmekben gazdag Karácsonyt és áldott új évet kívánunk!

SZERETETTEL AJÁNLJUK KIADVÁNYAINKAT:

Ó- és ÚJSZÖVETSÉGI SZENTÍRÁS (Káldi-Neovulgáta). Ára 1980 Ft.

ÚJSZÖVETSÉG és ZSOLTÁROK (Káldi-Neovulgáta). Ára: 1400 Ft.

Plébániák, hitoktatók, egyházi közösségek a Bibliaközpontban
25 % kedvezménnyel hozzájuthatnak:

Szentírás: 1485 Ft, Újszövetség és Zsoltárok: 1050 Ft.

A STUTTGARTI KISKOMMENTÁR

eddig megjelent kötetei:

J. Kremer, 2. **KORINTUSI LEVÉL, SKK 8.** Ára: 520 Ft.

W. Radl, **GALATA LEVÉL, SKK 9.** Ára: 440 Ft.

B. Mayer, **FILIPPI és FILEMON LEVÉL, SKK 11.** Ára: 420 Ft.

O. Knoch, 1. és 2. **TESSZALONIKI LEVÉL, SKK 12.** Ára: 380 Ft.

P.-A. Seethaler, 1. és 2. **PÉTER LEVÉL, JÚDÁS LEVÉL, SKK 16.**
Ára: 580 Ft.

BIBLIKUS ÍRÁSOK sorozatunk:

SZENTÍRÁSMAGYARÁZAT AZ EGYHÁZBAN, BIR 1. Ára: 480 Ft.

Mócsy Imre S.J., **MI A BIBLIA? BIR 2.** Ára: 420 Ft.

Tarjányi Béla, **BIBLIKUS TEOLÓGIA – Tanulmányok, BIR 3.**
Ára: 560 Ft.

Gyürki László, **A BIBLIA FÖLDJE – MAGYAR SZENTÍRÁS-
FORDÍTÁSOK, BIR 4.** Ára: 420 Ft.

Mócsy Imre, **AZ EVANGÉLIUMOK HITELESSÉGE, BIR 5.** Ára: 640 Ft.

E g y é b: **BIBLIATUDOMÁNY CD** (Káldi-Neovulgáta Biblia,
konkordancia, 35 biblikus könyv, 600 kép). Ára: 8000 Ft.

Vágvölgyi Éva, **CSENDES PERCEK.** Ára: 580 Ft.

Vágvölgyi Éva, **AZ ARANYVIRÁG – Mesék kicsiknek és nagyoknak (3.
kiadás).** Ára: 540 Ft.

A. Hecht, **KÖZÖS UTUNK A BIBLIÁHOZ, 2., bőv. kiadás.** Ára: 480 Ft.

Isten Szava

*Egy példány ára 150 Ft,
az évi négy szám 600 Ft (+ postaköltség)*

Hősiesség

*Védekezés a gyöngék erőssége.
Az erősnek nincs szüksége védelemre.
A gyöngé védi magát
gyávasággal, csellel, hazugsággal,
Az erős bátor és nyílt.
Kicsinek lenni, nem jelent
szükségszerűen gyöngeséget.
Kicsinek lenni,
bátornak és nyíltnek
pedig a hősiesség
magas fokát jelenti.*

Havva

örökre megmarad
